

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP

AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2022

E-böcker till låns

En fallstudie från ett folkbibliotek

KLARA MOLKER

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Klara Molker

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: E-böcker till låns

Engelsk titel: Lending e-books – A case study from a public library

Författare: Klara Molker

Färdigställt: 2022

Abstract: The purpose of this case study is to investigate and analyse the e-book management at a public library. The library organisation was making agreements with a new e-book aggregator in 2019 and hence it is interesting to examine why the library decided to replace the old agreement. Furthermore, the study investigates what differences the new agreement has made for the e-book collection management and the lending service at the library.

The empirical material from interviews and document collection was analysed through thematic qualitative content analysis and then analysed from an institutional theory perspective. The study examines how a certain library organisation, as part of an institute, is dealing with new demands and challenges in the field. The essay describes which laws and directions control and impact the e-book management at the public library-organisation investigated. It also maps out the reason behind the shift of e-book providers. The main reason for that was technical difficulties with the e-books and the app. The study also concludes impacts that the shift has made to e-book management and lending at the public library in this case. The shift to a new e-book supplier has led to satisfactions among the interviewed and the e-book lending at the library has increased significantly. There are now fewer technical issues reported to the library concerning the e-books and the number of app users has increased.

Nyckelord:

E-böcker, folkbibliotek, Institutionell teori,
beståndshantering, medieplanering, e-boksleverantörer,
utlåningsmodeller.

Innehåll

1. Inledning.....	1
1.1. Problemformulering.....	2
1.2 Syfte.....	3
1.3 Frågeställningar	3
1.4 Avgränsning.....	4
2. Bakgrund	5
2.1 Utlåning av E-böcker i Sverige	5
2.2 E-boksleverantörer i Sverige	6
3. Tidigare forskning	7
3.1 E-böcker på folkbibliotek	7
3.2 Institutionell biblioteksforskning.....	9
4. Teori 4	11
4.1 Institutionell teori	11
5. Fallstudie som metod	13
5.1 Insamlingsmetoder.....	14
5.1.1 Semistrukturerade intervjuer.....	14
5.1.2 Dokumentinsamling	15
5.2 Analysmetod	16
5.3 Etiska frågor och metodologiska problem.....	16
6. Resultat och analys.....	17
6.1 Styrning av biblioteksverksamheten.....	17
6.1.1 Biblioteksplan	18
6.1.2 Riktlinjer	19
6.2 Leverantörsbytet	20
6.3 Medieplanering och beståndshantering	22
6.3.1 Urval och inköp av e-böcker.....	22
6.3.2 Licenser för e-böcker	24
6.3.3 Utlåningsstatistik.....	25
6.4 Svårigheter.....	26
6.5 Positiva faktorer.....	27

6.6 Visioner	28
7. Diskussion	29
8. Slutsats	31
Källförteckning.....	34
Bilagor:.....	38

1. Inledning

Titeln till den här uppsatsen; ”E-böcker till låns”, anspelar på den dubbla typ av utlåning som sker av e-böcker. Biblioteken ”lånar” filer/kod från en utomstående leverantör: en e-boksleverantör, som samlat ihop och tillhandahåller e-boksfiler från många olika bokförlag. Biblioteken i sin tur lånar ut sitt lån, som egentligen är en kodnyckel, till läsaren/användaren – i ytterligare ett led (Fleischer, 2011). E-boken har formats och begränsats utifrån vår uppfattning om vad en bok är, som definieras utifrån vår relation till kodexen, alltså pappersboken (Gardiner & Musto, 2013). Trots att e-boken utformats med pappersboken som förlaga, och som ideal, har de olika formaten vitt skilda förutsättningar. Teknikutvecklingen har lett till en rad ekonomiska och etiska frågor gällande bokens produktion och distribution (Gardiner & Musto, 2013).

Den här uppsatsen handlar om e-böcker och digital beståndsutveckling på folkbibliotek. Det gäller folkbibliotekets förutsättningar som institution i förhållande till teknikutvecklingen och dess förutsättningar att tillhandahålla e-böcker för utlåning. Dessutom berör den bibliotekets position på bokmarknadsfältet på en mer indirekt nivå, då elektronisk media och e-boken har inneburit nya villkor och relationer på fältet (Wallin, 2019).

E-böcker har andra egenskaper än en den tryckta boken och förskaffas via nya inköpsmodeller, samarbetspartners, försäljningsmetoder och avtal vilket förändrar relationer mellan aktörerna på bokmarknadsfältet (Wallin, 2019). E-boken är smidig vad gäller format och tillgången till materialet är platsoberoende om man har en e-boksläsare (Gardiner & Musto, 2013). Bokförlagen får delvis utökad kontroll över hur deras boktitlar används i och med att ett skydd av digitala rättigheter kan applicera direkt i filen (Gardiner & Musto, 2013). I och med att den digitala boken inte manifesterar sig rent materiellt i det fysiska rummet kan boken inte lika lätt lånas ut anonymt mellan läsare, eller skänkas vidare efter läsning. I stället är det en kod som visar sig som ett textdokument i olika typer av e-boksläsare. Det vanligaste formatet är en e-pub-fil som går att läsa med hjälp av en läsplatta, en dator, en smarttelefon eller en surfplatta (Gardiner & Musto, 2013). Den digitala boken har tagit plats på bokmarknadsfältet, vilket bidrar till nya positioneringar mellan författare, förlag, aggregatorer/leverantörer, bokhandlare, bibliotek och inte minst läsare (Wallin, 2019).

Villkoren för medieplanering på bibliotek har ändrats i och med de nya e-medierna (Wallin, 2019; Quick, 2014). I bibliotekslagen finns bestämmelser nedskrivna om hur biblioteken i Sverige ska förvalta sitt uppdrag. Lagen fick ett nytt tillägg 2013, vilket har förändrat kraven på vilket bestånd som måste komma biblioteksanvändarna tillhanda. Det nya tillägget heter: SFS 2013–801 och paragrafen lyder nu: ”9 § På folkbiblioteken ska allmänheten avgiftsfritt få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform.”

Här framkommer alltså att man enligt lag måste erbjuda även digital litteratur och ljudböcker, och att det fortsatt ska vara avgiftsfritt.

1.1. Problemformulering

Den digitala utvecklingen, inte minst med e-böckernas inträde på biblioteken ställer nya krav på biblioteken och det arbete som bedrivs där (Wallin, 2019). Den ständigt återkommande frågan på de allmänna biblioteken är den ekonomiska hållbarheten vad det gäller inköp av e-böcker (Wallin, 2019). En del kommunpolitiker menar till och med att utvecklingen av de digitala biblioteken hotar att ske på de analoga böckernas bekostnad (Michnik, 2018).

Relationen mellan förlag, distributörer och bibliotek har varit ansträngd när det kommer till e-böcker (Wallin, 2019). Orsaken är framför allt svårigheten att träffa ett avtal som alla parter är nöjda med. 2013 beslutades att biblioteken måste tillhandahålla medier i alla olika publiceringsformat/former till sina användare. Samtidigt vittnar många källor om att det är problem med tekniken och begränsningar knutna till olika program och läsare (Wallin, 2019). Dessutom tvingas användarna ingå tredjepartsavtal (Fleischer, 2011). Utbudet av böcker som finns att tillgå för biblioteket via e-boksleverantören begränsas. Den helt nytvigniva litteraturen är oåtkomlig eller för dyr. Utöver detta är lönsamheten för bokförlagen låg samtidigt som bibliotekens kostnad per e-boksutlån blir hög (Wallin, 2019).

Fleischer (2011) har i sin bok *Biblioteket* uppmärksammat mig på hur bibliotekens roll ändrats i och med e-böckernas ankomst. Biblioteken blir inte längre lika selektiva, de gör inte ett lika aktivt val av vilka titlar som skall tas in till biblioteket utan väljer i stället bort titlar från ett begränsat mindre utbud (Fleischer, 2011). Biblioteken är dessutom hänvisade till att erbjuda digitala tjänster från tredje part, såsom att låna ut sina e-böcker från e-boksappar direkt från e-boksleverantören (Fleischer, 2011).

Elib som ägs av Axiell Media har mer eller mindre haft monopol som e-boksleverantör i Sverige (Wallin, 2019). I slutet på 2018 vann dock amerikanska Overdrive upphandlingen med inköpscentralen för svenska bibliotek med Sveriges kommuner och Regioner (SKR) och ett fåtal avtal slöts. Ett av de bibliotek som valde att sluta avtal med Overdrive var Göteborgs bibliotek (Wallin, 2019; Biblioteksbladet, 11 feb 2020). De flesta bibliotek i Sverige har dock ett avtal som innebär att man betalar ett pris per utlån till Axiell Media, och varje kommuns bibliotekbudget avgör vilken kostnadsgräns de sätter, samtidigt som Axiell/Elib har haft en monopolställning som enda leverantör. Av den anledningen är det intressant att se vad konkurrensen om att leverera e-böcker till bibliotek kan innebära för bibliotekens bestånd och användarnas tillgång till lånbara e-böcker framöver.

Wallin skriver att mer forskning om e-böcker behövs. "New strategies need to be developed in order to maintain public libraries' positions as a cultural institution in the Swedish literary field. Thus, the empirical contribution is relevant for library and information science as changes in how information can be disseminated, and subsequent changes in public libraries themselves, are of interest for the field of library and information science" (Wallin, 2019 s. 197). Enligt Wallin behövs det alltså nya strategier för att folkbiblioteken ska behålla sin roll som kulturella institutioner på det svenska litteraturfältet, och för att utveckla nya strategier och behålla sin relevans som institution. Hon menar också att det behövs fler empiriska undersökningar om hur det nya e-boksformatet förändrar förutsättningarna för folkbiblioteken och användarna.

När det sker stora förändringar på ett fält, behöver förändringarna belysas ur många olika aspekter för att kunna förstås. Det gäller att påverka utvecklingen i rätt riktning med så

mycket kunskap som möjligt. E-böckernas entré på biblioteken har skett under de senaste 20 åren, och har därför inte hunnit forskas på i någon större utsträckning, framför allt inte folkbibliotek och e-böcker (Holmstedt & Topelius, 2015). Samtidigt ändras hela tiden villkoren, genom de tekniska förutsättningarna, utbudet och avtalet mellan olika parter, vilket gör att forskningen som gjorts snabbt behöver uppdateras.

Sedan Wallins avhandling publicerades 2019 har ett förslag på en ny biblioteksstrategi tagits fram, som beskriver hur biblioteken skall fortsätta arbetet med att tillhandahålla elektronisk litteratur (Fichtelius, Persson & Enarson, 2019). Dessutom har det tillkommit en ny aggregator av e-bokslicenser till allmänna bibliotek – Overdrive – som nu har flera bibliotek som kunder. Det är därför dags att åter studera e-bokshanteringen och bidra till kunskapen om e-bokens villkor på folkbibliotek. Det är relevant att se om förändringar har skett i folkbibliotekens arbete med e-böcker, och om en ny leverantör kan påverka villkoren för e-böcker på biblioteket, arbetet med dem och utbudet på biblioteket.

Att fortsätta studera e-böcker på bibliotek är viktigt för att de lånas allt fler e-böcker och det är relevant att biblioteksanvändarna fortsätter ha, och får förbättrad tillgång till e-böcker på samma sätt som till traditionella media. Det har många gånger påtalats från bibliotekens sida, att de nyaste e-böckerna är för dyra att köpa in för folkbiblioteket, vilket ökar risken att en del kommuners invånare kommer bli utan tillgång till e-böcker.

Den här uppsatsens bidrag är att bygga på kunskapen om folkbibliotekens arbete med beståndshandling och utlåning av e-böcker, ur ett institutionellt perspektiv.

1.2 Syfte

Avsikten är att genomföra en fallstudie om ett folkbibliotek som genomgår en förändringsprocess i sitt arbete med utlåning av e-böcker. Genom fallstudien ska bakgrunden till fallet och orsakerna bakom bytet av e-boksleverantör undersökas och analyseras. Vidare undersöks själva övergångsprocessen, och nya villkor för arbetet med e-boksbeståndet; kopplat till litteraturförmedling, studeras och analyseras.

Uppsatsen syftar till att förstå hur bibliotekets e-boksansvariga upplever e-bokmarknadens specifika villkor samt hur de upplever förändringar i arbetet med e-böckerna i och med bytet av leverantör. Genom att studera ett enskilt fall, där man kan se hur ett enskilt bibliotek förhåller sig till e-bokmarknadens specifika och förändrade villkor, kan man nå ny kunskap på området.

1.3 Frågeställningar

För att förstå arbetet med e-böcker och den förändringsprocess som folkbiblioteket genomgått har jag arbetat utifrån följande frågor:

*Vilka förklaringar kan finnas till beslutet att byta e-boksleverantör? Och vad ville man uppnå från bibliotekets sida?

*Vilka villkor styr bibliotekets förvärv och förmedling av e-böcker?

*Hur upplever de e-bokansvariga att bytet av e-boksleverantör förändrat arbetet med e-böcker på biblioteket?

1.4 Avgränsning

Digitala texter och e-böcker har etablerat sig på den svenska bokmarknaden sedan ett antal år tillbaka och jag kommer därför inte presentera e-bokens hela historia som bakgrund till fallstudien, utan enbart beskriva hur det sett ut i närtid till själva fallstudien. De villkor och den forskning som uppsatsen vilar på och som presenteras begränsas fram till och med slutet av år 2020, då intervjuer och datainsamling skedde.

E-bok definieras i den här uppsatsen som en elektronisk text eller bildbaserad bok oftast publicerad i E-pub format eller som PDF. Även e-böcker som är så kallade Enhanced (med inslag av ljud eller video och annan multimedia (Gardiner & Musto, 2013)), ingår i definitionen. Ljudböcker lyssnas oftast på via samma appar som e-böcker. Utbudet av ljudböcker är dock kraftigt begränsat i apparna på grund av andra avtal med förlagen (Grundström, 2020). Därför har jag valt att inte ha med dem i undersökningen; De har helt enkelt inte samma villkor som de digitala textböckerna i medieplaneringen.

Fallstudien begränsar sig till biblioteken i Göteborg. Göteborgs bibliotek består av ett Stadsbibliotek och 24 filialer i olika stadsdelar (Göteborgs stad, 2013). Göteborgs stad är huvudman och varje stadsdelsnämnd ansvarar för respektive biblioteksfilial. Med Göteborgs bibliotek menas i uppsatsen bibliotek i plural, alltså de bibliotek med verksamheter som ligger inom Göteborgs kommun och erbjuds de 600 000 invånarna där (Göteborgs stad, 2013). Göteborgs stadsbibliotek gick över till Overdrive, och tjänsten Libby för sin e-böcker och e-ljudböcker 2019 (Biblioteken i Göteborg, 2020). Biblioteken i Göteborg är intressanta att undersöka utifrån deras erfarenhet av både Axiell media och Overdrive, en erfarenhet som de flesta bibliotek saknar när det kommer till svenskspråkiga böcker. Uppsatsens avgränsar sig till att gälla e-bokbestånd, hantering och förmedling av dessa på folkbiblioteken i Göteborg.

Högskolebibliotekens e-bokshistoria och utveckling i Sverige skiljer sig från folkbibliotekens (Wilson, 2014). Högskolebiblioteken har ett mycket större bestånd e-böcker, då den akademiska litteraturen oftast är på engelska och då har hela världen som marknad. De akademiska biblioteken har även fler e-boksanvändare, andra förlag och distributörer att förhålla sig till (Wilson, 2014). Folkbibliotekens e-bokbestånd har utvecklats betydligt långsammare och har andra begränsningar när det gäller utvecklingen av själva bokbeståndet. Skillnaderna i förutsättningar gör att fokus helt kommer att ligga på folkbibliotekens villkor i studien såväl som i forskningsöversikten.

Den här undersökningens forskningsöversikt begränsas till e-böcker på de svenska biblioteken och bokmarknaden, men kommer även att nämna forskning från Norden. Utanför Skandinavien, och inte minst i USA har e-bokens intågande på bokmarknaden en helt annan historia och andra förutsättningar (Wilson, 2014). Detta gör att just när det kommer till ämnet beståndshantering av e-böcker så är den empiridrivna forskningen inte tillämpningsbar annat än som jämförelse av förutsättningar.

2. Bakgrund

För att kunna ta till sig resonemangen i uppsatsen behövs en introduktion till hur e-bokbeståndet och utlåningen av e-böcker ser ut i Sverige. I detta kapitel ges därför en kortare översikt och introduktion till e-bokutlåning på folkbibliotek och en översikt över e-boksaktörerna i Sverige. Förhållanden som presenteras i uppsatsen gäller till och med årsslutet 2020, när undersökningen genomfördes, om inget annat anges.

2.1 Utlåning av E-böcker i Sverige

Systemet som generellt används i Sverige är så kallad stycklicens, att biblioteken betalar för en licens av en viss titel, där de kan låna ut en titel obegränsat antal gånger (Holmstedt & Topelius, 2015). Begränsningen ligger i stället i hur många titlar låntagaren kan ha under en viss tid. Utlåningen av antalet e-böcker överstiger antalet köp av e-böcker från förlagen – något som ur ett internationellt perspektiv kan förklaras med att e-böckerna kostar mer att producera och att köpa i ett land som Sverige, som tillhör ett mindre språkområde (Wallin, 2019).

Ekonomiska avvägningar måste göras vid all medieplanering inte minst vid inköp av e-medier skriver Mona Quick i *Medieplanering för folkbibliotek* (2014). De flesta bibliotek har tvingats att begränsa utlåningen av e-boktitlar på ett eller annat sätt. När antalet utlånade e-böcker hos ett bibliotek har fyllt sin kvot för en månad eller då en användare inte kan låna en tredje titel (då hen bara får ha två enligt begränsningen) blir frustrationen hos låntagaren stor (Quick, 2014). De här olika begränsningarna har satts av biblioteken av ekonomiska skäl för att kostnaderna inte ska överstiga budgeten. Även e-boksleverantörerna har sina begränsningar- nya böcker kan ha en karenstid innan de överhuvudtaget erbjuds biblioteken. Att räkna ut nyttjandegrad av e-medierna har därför varit svårt- med tanke på att de begränsats hårt- statistiken har de inte kunnat sägas vara representativ för hur mycket användarna skulle vilja använda/nyttja dem (Quick, 2014).

E-bokutlåningen på svenska bibliotek visade dock på en stark digital trend enligt biblioteksstatistiken från Kungliga biblioteket, 2019. Kostnaderna var då 68 903 906 kr för e-medier och hade ökat med 19 % sedan året före, men då hade också beståndet ökat med 10 % för e-titlar med skriven text till dryga 6 miljoner titlar. Kostnaden för fysiska böcker var på Folkbiblioteken 356 103 155 kr, och där minskade kostnaderna med 4 %. Utlån i form av nedladdningar var 2019 var 2441 641 nedladdningar av e-böcker, e-ljudböcker och e-talböcker och hade ökat med 6 % från året innan medan antalet sökningar efter digitala titlar hade ökat med närmre 500 %! (Fichtelius et al., 2019).

Biblioteksutredningen 2019 visade också i enlighet med statistiken att det behöver satsas mer på bibliotekens digitala resurser. Folkbiblioteken ligger långt efter högskolebibliotekens utveckling och bestånd av e-böcker. En annan slutsats var att det behövdes samordnas nationellt om e-bokbeståndet. Dessutom behöver situationen där biblioteken är beroende av en aggregator brytas (Fichtelius et al., 2019).

2.2 E-boksleverantörer i Sverige

När det gäller digitala böcker har Axiell Media/Elib sedan år 2000 i stort sett verkat som ensam mellanhand för förlag, bokhandel och folkbibliotek (Wallin, 2019). I en större studie av den svenska e-bokmarknaden kunde utläsas att det fanns ett missnöje med att Axiell Media hade monopol på att förse folkbiblioteken med svensk e-litteratur men också att de höga kostnaderna för utlån ansågs problematiska (Bergström et al, 2017).

De flesta bibliotek satte ett kostnadstak på hur mycket ett lån får kosta, oftast 20–30 kr. Trots att det bara en liten andel, närmre 3 procent av utbudet hos Elib som kostar mer än 30 kr (på grund av att de är helt nyttgivna), så är oftast just de böckerna som läsarna efterfrågar. 2018 vann Overdrive upphandlingen med SKL att förse folkbiblioteken inte bara med e-böcker utan också med digitala ljudböcker (Laxgård, 2018; Wallin, 2019).

Elib började sin verksamhet år 2000 med att samla e-böcker från olika bokförlag och sälja till distribuerande bokhandlare och bibliotek. Först i och med Elib inträde som distributör kunde biblioteken tillhandahålla svenska böcker. Längre har Elib haft nästan allenarådande position som e-boksförsörjare åt folkbiblioteken (Wallin, 2019). E-boksaggregatören Elib fungerar som en mellanhand mellan bokförlagen och bokhandlare och bibliotek. Elib sålde majoritet av sina andelar till Axiell Media 2015, och har sedan bytt namn till Axiell Media men själva e-boksplattformen heter fortfarande Elib. Bonniers, Piratförlaget, Natur & Kultur och Norstedts grundade Elib som nu ägs av Axiell Media till sjuttio procent. Efter många års missnöje både från förlagen och biblioteken om den rådande prismodellen, vilket var 20 kr/lån så infördes 2014 år en ny prismodell med fria priser. Nya titlar från förlagen kunde då tillgängliggöras till ett högre pris (Wallin, 2019).

Overdrive är ett amerikanskt bolag som grundades 1986, ägs sedan 2015 av ett japanskt multinationellt storbolag vid namn Rakuten (Svensk bokhandel, 26 juni 2018), köptes av KKR i slutet på 2019. Engelskspråkiga böcker kan biblioteken köpas in via Overdrive. Ett exempel är just Göteborgs stadsbibliotek som köper in ägarlicenser via Overdrive eller har licens på utlåning under en bestämd tid (Wallin, Tattersall Wallin, & Gunnarsson Lorenzen, 2019.) Overdrive vann 2018 en upphandling med Sveriges kommuner och landsting om digitala böcker. Företaget finns i cirka 80 länder världen över. Göteborg har sedan länge använt Overdrive och tillhörande appen Libby för sin engelskspråkiga e-böcker och ljudböcker, men har sedan sommaren 2019 enbart Overdrive som leverantör. Även biblioteken i Härryda, Bibliotek i Västra Skaraborg, Alingsås, Lerum och Härnösand (Libby, 2021-05-13) har numer Overdrive som leverantör. Några bibliotek använder Overdrive för sitt engelskspråkiga digitala utbud, till exempel på Malmö Stadsbibliotek (Libby, 2021-05-15) och Järfälla bibliotek (Järfälla bibliotek, 19 okt 2020).

Försäljarna av e-böcker i Sverige är Adlibris, Akademibokhandeln, Bokon, Bokus och Amazon. Liksom för ljudböcker finns streamingtjänster för e-böcker (vissa av dem är huvudsakligen ljudbokstjänster). De dominerande streamingtjänsterna för e-böcker har Storytel, Boksnok, Nextory, Mofibo, Bookmate och Readly, BookBeat och Kidsread. Hos dessa streamingtjänster prenumererar på ett visst antal lyssningar eller läsningar i månaden till en fast kostnad (Wallin, 2019). Bolagen som har streamingtjänsterna är många och biblioteken är deras konkurrenter på marknaden (Wallin, 2019). Det finns

alltså stora ekonomiska intressen att begränsa bibliotekens tillgång till nya e-böcker från bokförlagens sida (Wallin, 2019).

3. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras den forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap som har lagt grunden till kunskapen om e-bokens villkor på bibliotek inom Biblioteks- och informationskunskap. Den tidigare forskning som presenteras är grunden som den här fallstudien vilar på. Vid sidan av forskningen presenteras också några för ämnet relevanta studentuppsatser. Därefter introduceras litteratur där analysen baserats på institutionell teori.

För att underlätta läsningen presenteras tidigare undersökningar i två skilda underkapitel. Först presenterat forskning om e-böcker på bibliotek och sedan presenteras ett för uppsatsen relevant urval av den forskning som har använt institutionell teori inom biblioteks- och informationsvetenskap.

3.1 E-böcker på folkbibliotek

Det finns en mängd studier om e-böcker i engelskspråkiga länder och ett stort antal om e-boken på de akademiska biblioteken. Forskning om e-böcker på den svenska bokmarknaden har varit mycket begränsad och framför allt forskning om e-böcker på just folkbiblioteken. På Bibliotekshögskolan i Borås har det dock bedrivits forskning inom ett större e-boksprojekt på senare år. E-boksfrågan tycks ha fått ett nyväckt intresse.

Professor Elena Macevičiūtė har undersökt e-böckernas villkor i flera studier och skrivit artiklar inom ett större projekt om e-böcker i små språkområden vid Högskolan i Borås. Enligt en enkätundersökning hon gjorde 2012 så framkom att många biblioteksanställda var missnöjda med utbudet av e-böcker och den tid det tog innan nya titlar tillgängliggjordes för biblioteken. Tillsammans med Wilson skriver Macevičiūtė artikeln *E-books in Swedish public libraries policy implications* (2013) som baseras på den enkätundersökning hon gjorde 2012. I artikeln slår man fast att det behöver upprättas styrdokument för hanteringen av e-böcker och att man behöver genomföra fler användarundersökningar och ordentliga utvärderingar av e-boksverksamheten för att kunna tillgodose användarnas förväntningar och behov.

Tillsammans med Wallin publicerade Macevičiūtė konferensbidraget *E-book distribution in Sweden* till The International Book Science Conference i Vilnius 2015. Wallin och Macevičiūtė undersöker folkbibliotekens perspektiv på e-böcker. En av slutsatserna pekar framför allt ut den ekonomiska osäkerhet som utlåningen av e-böcker innebär för folkbiblioteken. Lånen måste begränsas på grund av höga kostnader trots sin popularitet hos biblioteksanvändarna. Intresset hos låntagarna pekar på en stor utvecklingspotential enligt artikelförfattarna.

I *E-books and public libraries in Sweden* (2016) kartlägger Macevičiūtė e-bokssituationen på svenska bibliotek och menar att Sveriges folkbiblioteks bibliotekarier inte bara eftersträvar att följa bibliotekslagen utan även är måna om att hitta nya

användare av e-böcker som kan dra nytta av bibliotekstjänsterna, inte minst befolkning i glesbygd. Vad gäller själva distribueringsmodellen så är den särskilt utmanande i ett land som tillhör ett litet språkområde (Macevičiūtė, 2016). En av undersökningarna som ligger till grund för artikeln visade att när begränsningar och restriktioner för e-bokslån, i form av kostnadstak, slopades så ökades utlåningen av alla e-boktitlar; inte bara de mest populära. Sammanfattningsvis så ökar utlånen av e-böcker, och missnöjet som funnits med själva distributionssystemet ökar viljan att utforska nya möjligheter.

Birgitta Wallin publicerade 2018 sin avhandling om e-böcker på bokmarknaden. Där undersöker hon e-böckers villkor på bokmarknadsfältet: från bokförlag, bokförsäljare, folkbibliotekens perspektiv. Wallin menar att den problematik som e-böckerna fört med sig skapar spänningar på hela fältet och det handlar i högsta grad om hur dessa aktörers relationer till varandra förändrats. Avhandlingen grundar sig i forskningsprojektet *The case of the e-book in a "small language" culture: Media, technology and effects in the digital society* på Borås Högskola. Wallins forskningsbidrag beskriver hur bokmarknaden i ett litet språkområde som Sverige hanterar att anpassa sig till de nya förutsättningarna. Wallin menar att biblioteken orsakar instabilitet på fältet när de lånar ut e-boktitlar gratis (Wallin, 2019). Biblioteken konkurrerar på så vis med de kommersiella aktörerna på fältet. Den tidigare affärsmodellen för bokförsäljning, som sedan lång tid tillbaka är inarbetad på fältet, har rubbats,

Avhandlingen baseras på tre undersökningar där framför allt undersökningen av folkbibliotekens relation och position i förhållande till e-boken är intressant, då är just det jag ämnar studera, utifrån mitt enskilda fall på Göteborgs bibliotek. Artikeln baseras på resultatet av en survey som skickades ut till 290 svenska kommuner och där hela 62% svarade. E-böcker anses av ett flertal av de tillfrågade bibliotekarierna utgöra ett komplext problem för folkbiblioteken och flera anser att Kungliga biblioteket borde ta ett större ansvar för samordningen i frågan (Wallin, 2019). Biblioteken anser att böckerna är för dyra, och att Elib ger dålig service till användarna. E-böckerna innebär en ekonomisk belastning också för biblioteken, en större andel av budgeten går till e-böcker i förhållande till andelen e-böcker som lånas ut. Det ser olika ut i olika kommuner men utlåningsprocenten ligger mellan 0,1 och 6,2 procent i den aktuella undersökningen. Samtidigt svarar biblioteken att e-bokutlåningen är en viktig service för biblioteksanvändarna. De flesta anser att det är en relevant tjänst för kommunen och att den främjar tillgängligheten i det demokratiska samhället genom att ge lika tillgång till litteratur för kommunens invånare.

Liknande spänningar har uppstått på den danska bokmarknaden i och med e-böckers inträde på biblioteken. *The E-book war in Denmark* (2017) är en artikel skriven av Lisbeth Worsøe-Schmidt behandlar e-bokskonflikten mellan privata aktörer och biblioteken i Danmark. Här fastslås att de traditionella relationerna mellan privata aktörer och folkliga institutioner har störts och att alla lösningar är att betrakta som tillfälliga tills nya relationer stabiliserats och villkoren etablerats mellan de olika parterna. Artikeln handlar framför allt om de nya villkor som uppstått efter att ett avtal mellan Publizon (en e-boksdistributör i Danmark) träffat med eREolen (en samlad e-bokstjänst för de stora biblioteken i Danmark). Danskan tillhör ett ännu mindre språkområde än svenskan- och borde ha ungefär liknande förutsättningar. Den här artikeln är intressant som jämförelse – den visar på en parallell utvecklingsöversikt i ett grannland. Även denna artikel visar på hur e-böcker dikterar nya villkor för biblioteken.

Eftersom jag vill ha tillgång till så ny information kring ämnet som möjligt har jag även använt mig av ett par studentuppsatser, inom bibliotek och informationsvetenskap, som ju ofta författas och publiceras med ett snabbare tempo än forskning. Av de förhållandevis fåtal uppsatser om e-böcker på folkbibliotek så har jag valt ut ett tre uppsatser inom Bibliotek och Informationsvetenskap som ligger närmast mitt forskningsområde.

Med hjälp av Bucklands teorier om olika typer av bestånd, skrev Johanna Nord (2012) en magisteruppsats som undersöker e-böckerna på folkbibliotek och dess prismodeller. Hennes uppsats har dock en mer internationell prägel då hon jämför e-böckernas position och förutsättningar på biblioteken i olika länder i västvärlden. Nord undersöker e-bokens position i beståndet – som visar sig vara problematisk. Hennes informanter uttrycker maktlöshet i fråga om prissättningen, de är bekymrade främst över de höga priserna, beståndsutvecklingen av e-böcker och en slutsats är att de vill att beståndet ska centraliseras och samordnas. En stor del av debatten om e-böcker på bibliotek har rört just prisfrågan, där prissättningen inte vunnit hävd och inte är lika självklar som hos den fysiska boken, vilket gör att Nords uppsats fortfarande är aktuell, trots att det skett förändringar i prissättningsmodellerna sedan 2012 (Macevičiūtė, 2016; Wallin, 2019).

Linn Holmstedt och Stefanie Topelius gjorde en fallstudie (2015) om E-bokens villkor på folkbibliotek. En fallstudie över e-bokens status och villkor på biblioteken i Sollentuna. De har i sin slutsats presenterat gynnande och bromsande faktorer för arbetet med elektroniska böcker. För en positivt för utveckling bör utbudet ökas genom att böckerna får kosta mer. Fördelarna med e-böcker bör lyftas för biblioteksanvändarna och tillgängliggöras för fler målgrupper. Dessutom behöver biblioteksanvändarna introduceras till att börja använda e-bokstjänster genom hemsida och få hjälp på plats. Det som idag bromsar arbetet är tekniska svårigheter för personal och användare och de dyra och hårt reglerade avtalen med förlag samt att bibliotekarierna har svårt att påverka utbudet av e-böcker. Biblioteken måste arbeta mer med de gynnande faktorerna för att förbättra möjligheten att förmedla e-böcker till användarna konstaterar Holmstedt och Topelius (2015).

Slutligen bidrar My Grundströms masteruppsatsen Folkbibliotekariers syn på bibliotekens tjänster för digitala ljudböcker: pinsamt, viktigt och bra till forskningsunderlaget om Overdrive och appen Libby. Uppsatsen handlar om digitala ljudböcker på Göteborgs folkbibliotek. De digitala ljudböckerna tillhandahålls av Overdrive och lånas ut via appen Libby, det vill säga samma app som för e-böckerna på samma bibliotek. Grundströms studie tangerar min fallstudie i det att det rör samma e-medieleverantör, samma bibliotek och samma app även om hennes studie begränsas till ljudböcker. Det är det enda forskningsbidrag som rör övergången till Overdrive, på de svenska biblioteken. Eftersom utbudet och villkoren för e-ljudböcker skiljer sig åt fundamentalt, så får hon ett helt annat resultat i sin studie. Missnöjet med utbudet av ljudböcker i Libby har varit stort såväl hos bibliotekarier som hos låntagare visar Grundströms studie.

3.2 Institutionell biblioteksforskning

Främst har institutionell teori använts inom biblioteksforskningen för att förklara hur en biblioteksorganisation svarar på förändringar inom organisationen eller i villkoren runt om.

Ragnar Audunson är en norsk biblioteksforskare som skrivit om bibliotekets institutionella identitet och legitimitetsskapande. Han pekar på den fina balansgång som råder mellan inre och yttre förväntningar på biblioteket. Inre förväntningar och normer är de som bibliotekarierna och andra utövare inom biblioteksinstitutionen har och yttre påverkan sker från biblioteksanvändare, politiker och andra beslutsfattare. Det finns ett spänningsfält mellan dessa förväntningar (Audunson, 2001). De grundläggande normerna hos institutionen består. Däremot vilka exakta uppdrag, uppgifter och prioriteringar utöver de traditionella som ska utföras är under ständig förhandling i och med inträdet av nya medier och teknikutveckling (Audunson, 2001).

E-böcker tillhör både ny media och den nya teknik som Audunson beskriver som faktorer som påverkar de mer konkreta prioriteringarna och kan förändra arbetet inom institutionen. E-böcker skapar nya förutsättningar på grund av att arbetet med förvärv ska anpassas till nya format, ny teknik, nytt sätt att förmedla litteraturen, nya leverantörer med mera som kan förändra bibliotekets prioriterade uppgifter, varför den här uppsatsens analysdel baseras på institutionell teori, och närmre bestämt nyinstitutionell teori.

Kann-Christiansen skriver att det kan vara svårt att skilja den traditionella institutionell teorin från nyinstitutionell teori. Det skriver hon i sin översikt över den institutionella teorin tillämpad på biblioteksväsendet i artikeln *Institutionell teori: Rationalitet, isomorfi og løse koblinger i biblioteksvæsenet* (Kann-Christiansen, 2008). Enligt artikeln rör den mer traditionella teorin makro-planen och institutionernas stabilitet medan den nyinstitutionella intresserar sig för ett mikroplan och de omdaningar som sker av institutioner. Kann-Christiansens artikel har särskilt influerat uppsatsen och refererar återkommande till den eftersom den fungerar som en introduktion och en översikt över hur man kan tillämpa teorin i bibliotekssammanhang.

En aspekt av institutionell teori är institutionens strävan efter social legitimitet som en drivkraft i det förändringsarbete som biblioteket genomför. Katarina Michnik anlägger ett institutionellt perspektiv i flera av sina forskningsartiklar om folkbiblioteken. Hennes avhandling *Samhällets allt-i-allo? Om folkbibliotekens sociala legitimitet* publicerades 2018. Där pekar hon bland annat på att när biblioteken erbjuder de tjänster som förväntas, så stärker det bibliotekets legitimitet; samtidigt som det kan begränsa biblioteksanvändares och yttre aktörers syn på vilka behov som biblioteket kan tillgodose. De icke-traditionella samlingarna och uppdragen kan utmana bibliotekens sociala legitimitet om de inte bedrivs på ett hållbart vis. Michnik ansluter sig till den nyinstitutionella teorin där man ser aktörerna mer som delar av sociala system. Den här uppsatsen ansluter sig även till den nyinstitutionella teorin där själva omdaning av institutionen på mikroplanet är av intresse. Michniks avhandling är ett gott exempel på tillämpning av nyinstitutionell teori, och tangerar mitt ämne i det att e-böcker inte heller tillhör det mest traditionella mediet i bibliotekets samlingar.

Liksom Michnik för Joachim Hansson även fram oron att de icke-traditionella samlingarna kan utmana bibliotekens legitimitet. Joachim Hansson skriver om bibliotekens identitet som institution i *Libraries and identity: the role of institutional self-image and identity in the emergence of new types of libraries* (Hansson, 2010).

Hanssons ingång till institutionell teori rör framför allt bibliotekariers institutionaliserade yrkesidentitet. Biblioteksfältet påverkas starkt av yrkesidentiteten då det är ett homogent fält med många biblioteksutbildade, en likriktning som ibland kan medföra tröghet när det gäller förändringar inom institutioner när det råder stora förändringar runtom i det

omgivande samhället. Hansson betonar som avslutning att trögheten är av godo och det är av största vikt att ta kontroll över biblioteksinstitutionen, att den utvecklas i enlighet med den traditionella yrkesrollen och de sociala normer som råder. Förändringar måste ske successivt och så de inte riskerar att urholka bibliotekets trovärdighet.

4. Teori 4

4.1 Institutionell teori

I analysen ska institutionell teori tillämpas för att belysa på vilket sätt e-böckernas inträde på biblioteken ställer nya villkor i bibliotekens arbete och hur man hanterat dessa förändringar som organisation.

Institutionell teori har länge använts inom forskningen för att studera stabilitet och normer inom organisationer. De senaste åren har dock ett nytt intresse väckts för teorin i samband med förändringar och omstruktureringar inom organisationer och förändringar på biblioteksområdet. (Kann-Christensen, 2008). Inom institutionell teori talar man om institutionella logiker. Den institutionella logiken bygger på påståendet att rationella beslutsprocesser är en omöjlighet eftersom det då skulle krävas att man kunde få en fullständig bild över alla olika sätt handla och nå fullkomlig kunskap om vad varje beslut skulle få för konsekvenser. Mycket kortfattat kan man säga att beslut fattas efter alternativa logiker. En av dessa logiker kallas 'logic of appropriateness' (March & Olsen, 1989) eller lämplighetslogik. Man handlar utefter logiken vad som är lämpligt i den situation man befinner sig i. "Hvad vil være passende for en person som mig att gøre i en situation som denne?" (Kann-Christiansen, 2008, 2009). Detta sätt att fatta beslut, genom lämplighetsprincipen anses särskilt tung inom den homogena yrkeskategorin bibliotekarier, vars handlingsmönster styrs av vad som är lämpligt inom institutionen snarare än att sägas var mest rationellt (Kann-Christiansen, 2008, 2009).

Kann-Christiansen och Pors skriver att biblioteket som institution har förändrats på så sätt att de institutionella logikerna har förändrats. När det gäller vad biblioteken vill förmedla för värden som institution så är det inte längre viktigast att man vill förmedla litteratur av god kvalitet. I stället värderar man nu att värna om sitt demokratiska uppdrag, kunna förmedla kunskap och tillgång till den senaste tekniken och dessutom finns ett fokus på att förmedla kultur och litteratur på nya intressanta sätt. Man har gått ifrån att främst vara kulturförmedlande och ifrån sin fackföreningsidentitet (Kann-Christiansen & Pors, 2004).

Genom att studera styrdokumentet för Göteborgs bibliotek hoppas jag se vilka fokusområden man på Göteborgs bibliotek har i sin biblioteksplan. Det som är relevant i styrdokumentet blir då sådant som kan kopplas till, eller förklara hur man hanterar det digitala biblioteket, e-bokbeståndet och utlåningen av e-böcker.

Teorin ger vidare analysverktyg som kan ge nya perspektiv på bakgrund och bevekelsegrunder till olika beslut som tas på biblioteken. Teorin kommer att tillämpas på det insamlade materialet från intervjuer och genom dokumentanalys som rör Göteborgs bibliotek. Biblioteket är en institution och inom institutioner är de enskilda organisationerna väldigt lika i sina handlingsmönster. Därför kan resultatet av studien på

det enskilda biblioteket komma att synliggöra mönster för förnyade villkor för biblioteken på bokmarknadsfältet i stort. Begreppet fält inom institutionell teori liknar Bourdieus begrepp fält. Biblioteks-fältet delar regler och tankemönster som kan beskrivas som institutionaliserade normer (Kann-Christiansen, 2008).

När biblioteket som organisation och som del av en institution förändras över tid, så spelar den sociala identiteten inom bibliotekaryrket, en stor roll. Den professionella identifikationen är avgörande för de lämplighetslogiker som används när man måste fatta nya beslut. Bibliotekaryrket har ju utvecklats under lång tid, därför är både yrkesutövningen och bibliotekariers beteendemönster samt organisationens normativa strukturer väl utvecklade inom biblioteksväsendet (Hansson, 2010). Kann-Christensen konstaterar och även Audunson (1996), Jochumsen & Hveneegaard Rasmussen (2006) att biblioteks-fältet är ett homogent fält, och till stor del består av utbildade bibliotekarier. Därför har yrkesidentitet, en har stor påverkan på bibliotekets institutionella identitet och normer (Audunson, 1996; Jochumsen & Hveneegaard Rasmussen, 2006; Kann-Christensen 2008; Nolin, 2010)

Biblioteket som institution måste sträva efter att vinna legitimitet och relevans även utanför institutionen. Vid stora förändringar i samhället eller för den delen på det litterära fältet kan institutionen förhålla sig på två olika sätt (Audunson, 2001). Antingen förhåller sig personalen, både ledning och bibliotekarier, konservativt för att skydda sin institution eller så försöker man till varje pris hålla sig relevant genom att genomföra de förändringar man tror är nödvändiga efter hur den nya situationen ser ut (Audunson, 2001).

När en organisation eller företeelse institutionaliseras är den elastisk på så sätt att förändringar inte påverkar själva institutionen i någon större grad, den återgår till sin ursprungliga form efter större förändringar (Scott, 2006). En institution byggs och upprätthålles av tre olika pelare: Den reglerande, den normativa och den kulturellt-kognitiva (Kann-Christensen, 2008). Alla de här tre elementen kan förklara och legitimera handlingarna som utförs inom en institution. Lagar och regler reglerar hur institutionerna agerar, för att hålla sig inom de givna ekonomiska och lagstadgade ramarna. Normerande element är de etiska ställningstagande som institutionen vilar på och inom institutionen uppstår också ett slags kultur-kognitiv samsyn, handlingsmönster som tas för givna inom institutionen. (Kann-Christiansen, 2008)

Ett annat centralt begrepp inom teorin är institutionell isomorfi. Det finns tre typer av isomorfi som har en nära koppling till den tre pelarna inom teorin. Det förekommer tvingande isomorfi, normerande isomorfi och mimetisk isomorfi (Powell & DiMaggio, 1991). Den tvingande isomorfin har nära koppling till den regulativa pelaren och handlar om när organisationen utsätts för press från andra inom samma fält. Det kan vara informella påtryckningar i form av till exempel bidrag för särskilda projekt, eller satsningar där vissa områden har högre status i form av institutionaliserade värderingar inom biblioteks-fältet. Formellt tvingande är naturligtvis bibliotekslagen, och de riktlinjer och biblioteksplaner som upprättats inom kommunerna. Den mimetiska isomorfin bygger på idén att när det råder osäkerhet inom ett område, så kan en organisation försöka härma en annan organisation som de anser vara eftersträvansvärda, allt med målet att uppnå legitimitet. Det råder konsensus inom folkbiblioteken om hur bibliotekens utseende, uppdrag och arbetsområden ska se ut, vilket bidrar till att institutionen reproducerar sig själv. Med andra ord är det svårt att bryta mot normerna – man kan tala om en normativ institutionell press (Jochumsen & Hveneegaard Rasmussen, 2006).

När en institution strävar efter att nå legitimitet är det ofta en process som står i direkt motsättning till krav på effektivisering inom organisationen. Legitimitet går inte att mäta i form av kapital eller arbetskraft utan är symbolisk och direkt kopplat till själva organisationen och de tjänster man erbjuder. Genom att agera så som är passande inom ramarna för institutionen uppnår man legitimitet. Effektivisering inom organisationen och dess uppgifter kan i värsta fall urholka hela institutionen och dess legitimitet. Det råder lösa kopplingar mellan mål och medel inom folkbiblioteket, det vill säga det finns inte alltid en tydlig koppling mellan de problem som finns och de lösningar man väljer.

Den viktigaste orsaken till att institutionell teori används i analysen är för att undersöka hur folkbiblioteket fattar beslut och hur de svarar på förändringar. Analysen i den här uppsatsen ämnar ge nya perspektiv på hur en organisation svarar på förändringar som sker på biblioteksområdet, som när en ny e-boksleverantör dyker upp efter en längre period utan konkurrens på området.

5. Fallstudie som metod

En fallstudie rör studier kring ett speciellt fall, det kan vara en undersökning av en organisation, en viss händelse eller en individ (Bryman, 2008). Typiskt för fallstudier är att de baseras på empiri från flera olika beviskällor vilket är anledningen till att man ofta kombinerar olika metoder (Yin, 2018). Fallstudiemetoden bygger inte på slumpmässigt urval utan fallet väljs ut av på förhand givna skäl. Ett fall som studeras i en fallstudie kan antingen vara helt unikt, det vill säga det studeras på grund av sin ovanlighet, sin unika särställning eller kan väljas ut på grund av sin representativitet. Fallstudier lämpar sig särskilt för att förklara hur och varför något ser ut på ett visst sätt, särskilt när gränserna mellan det studerade fenomenet och omständigheterna runt omkring själva fenomenet är oklara. När fallet som studeras är en händelse så undersöks omständigheterna kring en viss händelse, under en begränsad tid och på en viss geografisk plats.

Den här studien är i första hand en instrumentell fallstudie (Stake, 1995) på så sätt att den används för att skönja externa förhållanden, med hjälp av erfarenheter från det enskilda fallet på det utvalda biblioteket är avsikten att kunna få reda på generella förhållanden gällande e-böcker på folkbibliotek. Eftersom studien rör empiriska data från ett enda bibliotek (dock många filialer) är det vad Yin (2018) skulle beskriva som ett enskilt fall, det rör sig om empiriska data gällande ett enda bibliotek.

I den här studien undersöks fallet med Göteborgs folkbiblioteks övergång från en e-boksleverantör till en annan e-boksleverantör, och omständigheterna kring detta. Huvudfokus ligger på att undersöka själva processen med hjälp av att analysera multipla källor. Precis som nämndes ovan är bibliotekets egna förutsättningar kring fallet och generella omständigheterna kring e-bokshandling och e-böckers villkor på bokmarknaden svårt att helt skilja från varandra i fallet, varför detta är den lämpligaste metoden för studien.

Fallet är noga utvalt för att undersöka något som inte är forskat på tidigare, på så sätt att en ny e-boksleverantör precis tagit sig in på det litterära området i Sverige. Eftersom biblioteket i fråga var först ut i Sverige med att byta e-boksleverantör för svenska e-böcker studeras komplexiteten i just detta fall. Fallstudien står och väger mellan 'unusual': ovanligt fall (Yin, 2018) och 'revealing' (avslöjande). 'Unusual' definieras

här en unik möjlighet att studera en enskild händelse det har och 'Revelatory', därför att det åtminstone inte i sin helhet varit tillgängligt för forskning tidigare.

En fallstudie görs med hjälp av empiriskt material från blandade insamlingsmetoder. Studiens insamlingsmetoder beskrivs i nästa kapitel.

5.1 Insamlingsmetoder

En fallstudie sker med material från multipla källor, därav använder man blandade metoder, det vill säga blandade insamlingsmetoder. De metoder som används i den här studien är dels semistrukturerade intervjuer, dels dokumentanalys, som beskrivs i två underkapitel nedan.

5.1.1 Semistrukturerade intervjuer

Studiens intervjuer genomfördes med två e-boksansvariga på Göteborgs bibliotek från två olika avdelningar med olika ansvarsområden. De tillför båda två olika professionella perspektiv på hur man arbetar med e-böcker inom samma organisation. Semistrukturerade intervjuer passar när man vill få svaret på varför något ser ut på ett visst sätt, varför någon tycker det ena eller andra, vad man motiveras av eller varför man gör på ett visst sätt (Luo & Wildemuth, 2017; Pilerot, 2019). Med semistrukturerade menas att man gör en intervjuguide men att det lämnas utrymme för spontanitet och följdfrågor.

Jag har valt att endast göra två intervjuer med utvalda representanter utifrån ett visst urval – då det är en fallstudie från ett visst bibliotek blir det givet att det ska vara två informanter som arbetar för biblioteket jag valt ut för min studie. De är utvalda för att de arbetar med varsitt ansvarsområde i förhållande till e-bokarbetet, och därmed tillför två olika infallsvinklar till arbetet med e-bokförmedling på biblioteket.

Före intervjuerna förberedde jag frågor och studerade möjliga tema och olika typer av praktiska förberedelser. Under en intervju är det viktigt att vara medveten om att den som intervjuar har en maktposition (Kvale, 2007). Det är den som intervjuar som styr situationen, och bestämmer tema och agenda för intervjun, inte den som blir intervjuad. Den här maktpositionen innebär att man är skyldig att ta den i beaktande vid frågeställningar och intervjuguide: Frågorna ska vara öppna i sin karaktär det vill säga inte ledande, frågorna i intervjun är inte konfrontativa eller av känslig karaktär (Kvale, 2007).

För att inleda själva studien skickades jag ut en inledande förfrågan till Göteborgs stadsbibliotek, och fick hjälp att vidarebefordra mitt intresse om att intervju en e-boksansvarig bibliotekarie som också tipsade vidare om en annan e-boksansvarig. Inledningsvis beskrev jag i breda ordalag att jag var intresserad av e-böcker på folkbibliotek och ville veta mer om bytet till Overdrive. Två intervjuer bokades som Zoommöten några veckor framåt. Därefter utformades två olika semistrukturerade intervjuguides, eftersom utgångsfrågorna skilde sig åt lite utifrån informanternas ansvarsområden (Se bifogade intervjuguides). Därefter skickades en samtyckesblankett

ut för informanternas godkännande och underskrift att spela in intervjun och att därmed samla in personuppgifter. Jag fick också godkännande att använda bibliotekets riktiga namn, både från informanterna och deras överordnade. Intervjuerna spelades in utan bild med hjälp av en mobiltelefon, och själva intervjun gjordes över programmet Zoom. Intervjuerna tog mellan 30–40 min. Materialet från intervjuerna ska makuleras efter att uppsatsen blivit godkänd.

Bägge intervjuerna transkriberades i sin helhet, för att inte riskera att missa något väsentligt i intervjuerna. Eftersom metoden är tidsödande så lämpade det sig att utföra ett mindre antal intervjuer och jag kompletterar dessutom intervjuerna med dokumentanalys.

5.1.2 Dokumentinsamling

Vid sidan av intervjuer så har jag använt mig av dokumentanalys som insamlingsmetod. De dokument som analysen bygger på är biblioteksplanen, riktlinjer för inköp av medier och en powerpointpresentation om övergången till Overdrive som e-boksleverantör samt ett dokument med insamlad utlåningsstatistik. Lånestatistiken behandlas här som ett dokument, eftersom den så att säga presenterades undersökningen som färdiga tabeller och ett färdigt diagram i PDF-format (via personlig kommunikation med biblioteket). Ett av kriterierna för att dokumenten ska analyseras i forskningssyfte inom samhällskunskap – är att de är relevanta.

Riktlinjerna för inköp av medier och Biblioteksplanen tillhör den typ av officiella dokument från statliga myndigheter som Bryman nämner som en sorts möjliga dokument i sin redogörelse för dokumentanalys (Bryman, 2018). Biblioteksplanen för 2013–2021 fastställdes 13 juni 2013, och består av ett 15-sidigt dokument som rör verksamhetsramar, riktlinjer, prioriterade målgrupper, mål och visioner för verksamheten. Dokumentet *Kulturförvaltningens riktlinje för medieurval på folkbiblioteken* består av 4 sidor text, där den sista sidan beskriver själva riktlinjerna. De inledande 3 sidorna förklarar hur styrsystemet fungerar och syfte, bakgrund till dessa. Dokumenten är relevanta på så sätt att biblioteksplanen och riktlinjer för medieinköp påverkar hur man hanterar och arbetar med e-böcker och inköp på bibliotek. Powerpointpresentationen: *E-böcker på biblioteken i Göteborg: Övergång till Overdrive* (Personlig kommunikation, nov 2020): består av en 14 sidor presentation i storstil och punktform. Powerpointpresentationen berättar vad som föranledde leverantörsbytet och hur det gick till, sett ur det enskilda bibliotekets eget perspektiv. Presentationen om övergången kompletterar intervjusvaren om processen kring leveransbytet.

J. Scott föreslår fyra kriterier för att granska dokumentets kvalitet inom samhällsvetenskaplig forskning: autenticitet, trovärdighet, representativitet och meningsfullhet (Scott, 1990). Alla dokumenten kan med säkerhet sägas ha hög kvalitet med avseende på autenticiteten, trovärdighet, representativitet, och det är meningsfullt att analysera dem eftersom det är mycket säkra källor och innehåller information som dels vägleder arbetet inom institutionen. Statistiken visar på tendenser i utlåningen.

När det gäller Powerpointpresentationen om övergången till Overdrive så är innehållet trovärdigt då det producerats inom institutionen, å andra sidan får man även hålla i minnet att man knappast vill lägga fram eventuella misslyckande inom verksamheten inför en större publik. Det finns en risk att presentationen är idealiserande. Atkin och Coffey

(2004) menar att dokument inte kan sägas spegla verkligheten utan utgör en annan slags verklighetsnivå; dokumentets verklighet. Atkin och Coffey vänder sig emot tanken att olika typer av strategidokument skulle ge en fullständig inblick i själva organisationen som publicerat materialet. I stället måste man fundera på sammanhanget de skapades i, vad ville man uppnå och för vem har materialet publicerats. Jag har samma inställning till dokumenten som Atkin och Coffey, lika lite som intervjuer kan spegla en exakt verklighet kan ett dokument göra det, för att det skapats av människor med en särskild agenda. En statlig myndighet har skyldighet att visa upp sina publicerade dokument även för allmänheten och det är inte säkert att den verkliga viljan avspeglas i dokumenten (Bryman, 2020). Dock kan policydokument ändå avslöja hur man skulle vilja vara och vad man vill uppnå.

Dokumenterna kommer liksom intervjutranskriberingarna att analyseras med hjälp av innehållsanalys och tillvägagångssättet beskrivs under nästa kapitel.

5.2 Analysmetod

Det empiriska materialet har analyserats med hjälp av kvalitativ innehållsanalys för att lyfta fram viktiga teman i materialet.

I den kvalitativa innehållsanalysen är syftet att få fram underliggande meningar i texten snarare än räkna frekvensen av olika element. Kvalitativa analyser fokuserar snarare på det unika- lyfter fram teman ur utvalda texter snarare än räknar frekvens från ett samplat urval, metoden bygger inte på statistik så forskningen kan ske på objekt som är särskilt utvalda för forskningssyftet inom information- och biblioteksstudier används metoden främst för att analysera transkriberade intervjuer, för att undersöka människors informationsbeteende, informationsbehov och tankar kring detta. Konventionell kvalitativ innehållsanalys använder induktiv tematisering, kategorier bildas genom kondensering av materialets rådata och genom tolkning. Kategorierna/teman bildas allt eftersom genom noggrant övervägande och konstant jämförelse (Zhang & Wildemuth, 2017). Analysen bygger på induktion av teman i empirin. Induceringen når en slutsats utifrån ett antal upprepade fenomen. Induktion bidrar ibland till nya teoribildningar, men den kan också synliggöra maktstrukturer och sociala mönster med mera. Jag har med hjälp av referenslitteraturen först funnit relevanta teman till intervjuguiden och delat in den efter några olika centrala frågeområden.

Efter intervjuerna har intervjutranskriberingarna inducerats och analyserats till ett antal övergripande teman som presenteras i resultatdelen. De övergripande teman som fanns i resultatet är *Styrning* av biblioteksverksamheten, *Leverantörsbytet till Overdrive*, *Medieplanering och beståndshantering*, *svårigheter* i arbetet med e-böcker, *positiva faktorer* för e-boken och slutligen *visioner*. Med visioner avses förhoppningar och planer för det kommande arbetet e-böcker vid det aktuella biblioteket.

5.3 Etiska frågor och metodologiska problem

Kvale (2007) beskriver vikten av att tänka igenom etiska dilemman redan på planeringsstadiet: alltså att få informanternas samtycke före intervjun. I detta ingick att

informanterna inför intervjun fick ta del av syftet med intervjuerna och min undersökning. Denna information som delgavs informanterna uppfyller en etisk princip, det så kallade informationskravet, för kvalitativ forskning (Bryman, 2020). Informanternas namn har anonymiserats, och tanken var först att anonymisera även biblioteket. Sedan insåg jag ändå att det ändå enkelt skulle avslöjas på grund av beskrivningen av staden där biblioteken ligger och på grund av mina urvalskriterier för biblioteket, varför detta ändå inte lät sig göras. Jag jämförde också med två andra bra fallstudier, masteruppsatser, med bland annat intervjuer från folkbibliotek, och såg att även de valt att presentera kommunens namn. Konsekvensen blev att informanterna och deras överordnade fick godkänna att användandet av bibliotekets namn i den här uppsatsen. Jag har aktivt valt bort detaljer som kunnat avslöja vilken position de intervjuade eller geografisk placering inom Göteborg. Att tala om företeelser på sin arbetsplats är naturligtvis att betrakta som ett känsligt etiskt dilemma, dock rör intervjun inte frågor specifikt om arbetsmiljö, ledning eller känsliga uppgifter om arbetsplatsen. Kvale lägger stor vikt vid Konfidentialitetsprincipen (Kvale, 2007). Konfidentialitetsprincipen bygger på att man gör sin undersökning på så sätt att informanterna har största möjliga konfidentialitet, varför namnen fingerats och särskilt avslöjande information valts bort. Intervjuinspelningen ska raderas efter att uppsatsen är godkänd och publicerad.

Informanterna har efter intervjuerna till den här uppsatsen dessutom fått läsa transkriptionen som gjorts på basis av intervjuerna och godkänna den, samt fått möjlighet att komma med tillägg och rättelser. Hur jag senare analyserar och tolkar intervjuvären i förhållande till min undersökning kan inte informanterna påverka – därför är det viktigt att det framkommer i texten vad som är faktiska intervjuvar och vad som är tolkningar av innebörden av intervjuvären.

6. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultatet av undersökningen som genomförts med mina forskningsfrågor som utgångspunkt. Framställningen av resultatet består av en tematisk innehållsanalys av dokumentanalyser och intervjumaterial. Analysen har sedan delats in i flera olika underkapitel enligt de olika teman som framkommit.

Med hjälp av innehållsanalys av det empiriska materialet framkom ett antal olika teman i innehållet. Det första temat *styrning* kunde delas in i två kapitel: ett om biblioteksplanen och ett om riktlinjer för medieinköp. Ett annat överordnat tema var *medie- och beståndshantering* med undertemana *urval och inköp* som fick bli ett eget kapitel och *licenser* som fick bli ett annat. Ett centralt tema i studien var naturligtvis själva *leverantörsbytet*, där både bakgrund och arbetsprocess ingick i temat. Vidare fanns dessa mindre konkreta teman om e-bokens villkor på folkbiblioteken: *svårigheter*, *positiva faktorer* och *visioner*.

Det empiriska materialet analyseras vidare med hjälp av verktyg från institutionell teori.

6.1 Styrning av biblioteksverksamheten

Styrningen av organisation och mediehantering är viktig ur ett institutionellt perspektiv. Enligt den institutionella teorin, vilar institutionen på 3 olika pelare. En av pelarna är den

reglerande pelaren, dit hör de bestämmelser som ligger till grund för bibliotekets arbete (Kann-Christensen, 2008). Göteborgs folkbibliotek och de som är e-boksansvariga där är formellt tvungna att följa de bestämmelser som beskrivs i bibliotekets policydokument. Den tyngd som olika teman ges i styrdokumentet kan berätta något om institutionen, särskilt i förhållande till ett par av de regulativa pelarna inom institutionen; den reglerande och den normerande (Kann-Christensen, 2008)

Det övergripande temat i kapitlet är styrning, det vill säga hur organisationen styrs uppifrån, genom planer och riktlinjer. För överskådlighetens skull har jag valt att presentera temat styrning under två olika underkapitel där biblioteksplanen är mer övergripande för hela bibliotekets organisation medan riktlinjerna avser mer specifikt medieinköp.

6.1.1 Biblioteksplan

Bibliotekslagen som ändrades 2014, har påverkat de biblioteksplaner och riktlinjer som styr institutionens upprätthållande och förändringsarbete. Här är det framför allt paragraf 6 som säger att bibliotekens medieutbud ska präglas av allsidighet och kvalitet, som blir intressant i sammanhanget e-bokshantering. De förändringar som är av störst vikt är de förändringar som tillkom i 9 § ”På folkbiblioteken ska allmänheten avgiftsfritt få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform”.

Den nuvarande biblioteksplanen fungerar som policydokument och gäller 2013–2021, vilket innebär att den snart bör bytas ut mot en ny till årsskiftet 2021/2022. Biblioteksplanen hänvisar till internationella riktlinjer och FN:s allmänna förklaring till mänskliga rättigheter, Unescos folkbiblioteksmanifest, där det bland annat framgår att alla ska ha tillgång till folkbiblioteket, och att beståndet och tjänsterna ska förmedlas med hjälp av både modern teknik och traditionella material. I planen hänvisas också till Bibliotekslagen och skollagen. I biblioteksplanen 2013–2021 framgår att Stadsbiblioteket ska ha ansvar för det digitala bibliotekets drift, upphandling och utveckling (Göteborgs stad, 2013).

Visionen för folkbiblioteken i Göteborg är enligt planen att biblioteket ska vara ”tillgängligt-relevant-öppet”. Man har sju målbilder: Bibliotekets program och medier ska vara varierat enligt första visionen. Det demokratiska biblioteket ska främjas, och användarnas delaktighet ska vara i fokus enligt andra visionen. Det framgår att användarperspektivet ska styra biblioteket ”Besökaren är inte en passiv låntagare utan en aktiv användare och bibliotekens inköp av media och planering av program görs i dialog med användarna” (Göteborgs stad, 2013 s. 10). Biblioteket ska ständigt influeras av det omgivande samhället och sträva efter att vara öppet. Med andra ord sammanfattas bibliotekets tredje målbild som att man ska vara ”samtida”. Vidare ska man med hjälp av det digitala biblioteket sträva efter att vara tillgängliga 24 timmar om dygnet. Biblioteket ska dessutom vara teknikneutralt, innehållet angeläget och biblioteket ska sträva efter hög användning. Den femte visionen rör biblioteket som kulturförmedlare, man ska kunna uppleva och skapa enligt modern delaktighetskultur både på plats på biblioteken och i det digitala. Den sjätte visionen fokuserar helt på användarna: Folkbiblioteket ska främja digital delaktighet, läskunnighet och läsförståelse. Genom användarundervisning i informationssökning, och litteraturpresentationer ska man främja läsoplevelser hos

kommunens invånare. Den sista visionen rör personalens kompetensutveckling. Biblioteken beskrivs som lärande organisationer som ska sträva efter en kreativ gemenskap och personalen ska ges möjlighet till kompetensutveckling grundad i aktuell forskning.

Efter visionerna presenteras en åtgärdsplan där en av punkterna heter Det digitala biblioteket – en gemensam resurs. Där framgår att det digitala biblioteket ska ge tillgång till databaser och e-medier, och de digitala resurserna ska föras samman under en huvudman. Vidare står att läsa att det digitala biblioteket ska vara interaktivt och anpassat att användas i olika läsningsmiljöer, till exempel mobiltelefon. Det ska också anpassas till användare med funktionsnedsättningar och tillgängliggöras på flera språk för medborgare med andra modersmål samt anpassas till barn och ungdomar (Göteborg stad, 2013)

I Göteborgs biblioteksplan framgår tydligt att man vill satsa på det digitala biblioteket, att stadsbiblioteket skall vara huvudman och sköta och ansvara över de bibliotekstekniska bitarna med samordning av katalog, sköta biblioteksdatabasen och apparernas prestanda, samt sköta urval av olika e-medier. Man har även som uttalad vision att biblioteket skall vara samtida och ta vara på de influenser som råder i det omgivande samhället. Biblioteket skall vidare vara teknikneutralt och inköp och urval skall ske i dialog med användarna.

Insatsområdena som definieras i en biblioteksplan kan sägas manifesteras de värderingar som råder på fältet (Audunson, 2001). Bibliotekslagen, som biblioteksplanen delvis bygger på, kan tolkas som en form av formellt tvingande isomorfi på biblioteket. Ett konkret exempel från bibliotekslagen är att särskilt utvalda grupper skall prioriteras på alla folkbibliotek enligt den. Dessa prioriterade grupper är enligt lagen barn- och unga, människor med funktionsnedsättning och människor med andra modersmål än svenska. De prioriterade grupperna tillskrivs därför också ett eget avsnitt i Göteborgs biblioteksplan. Isomorfi betyder 'likhet i form' (Kann-Christensen, 2008). Syftet med lagen är att alla folkbibliotek i Sverige ska prioritera dessa grupper på liknande sätt, även om det tillkommer lokala variationer av prioriterade grupper i olika biblioteksplaner (Göteborg stad 2013).

6.1.2 Riktlinjer

Vad gäller urvalet av medier så följer också Göteborgs bibliotek *Kulturförvaltningens riktlinje för medieurlval på folkbiblioteken*, som består av fyra sidor text, där sista sidan består av själva riktlinjerna. Syftet med att ha riktlinjer är att vägleda vid urval av medier (Göteborgs stad, 2018). Riktlinjerna betonar framför allt två aspekter av för medieurlvalet: Allsidighet och kvalitet. Inga överväganden ska göras utifrån politiska, ideologiska eller religiösa åsikter. De som särskilt ska främjas i medieurlvalet är barn och unga och personer med funktionsvariationer. Dessutom ska det erbjudas litteratur på de nationella minoritetsspråken och andra språk än svenska samt lättlästa böcker.

Innehållet i mediebeståndet ska vara relevant och spegla aktuella debatter och samhället av idag, och dessutom främja fri åsiktsbildning (Göteborgs stad, 2018). Medierna ska både bidra till kulturella upplevelse och bidra till kunskapsbildning och vara varierat. Dessa kriterier sammantaget är det man syftar på med begreppet allsidighet.

Kvalitetsbegreppet ska tas hänsyn till vid inköp av medier och vid upphandlingar och även vid gallring (Göteborgs stad, 2018). Eftersom kvalitetsbegreppet varierar har beroende på genre och tid etcetera har man i stället tagit fram faktorer att beakta ur kvalitetssynpunkt: Den första gäller då det språkliga och konstnärliga uttrycket. Därefter nämns andra kvalitetsfaktorer att betrakta: den tekniska prestandan ska synas. Ett exempel på teknisk prestanda som nämns är bindningskvalitet på böcker prestanda på mjukvaror. Vidare ska recensioner tas i beaktande. Det skall också beaktas vem som är ansvarig utgivare. När det kommer till medier som förmedlar fakta bör de inköpsansvariga kontrollera att innehållet är relevant och tillförlitligt. Verkar källorna vara betrodda? Dessa frågor ska ställas och dessa faktorer ska enligt riktlinjerna fungera som en vägledning vid inköp.

6.2 Leverantörsbytet

Sveriges kommuner och landsting SKL (Numera SKR, Sveriges kommuner och regioner) träffade avtal med Overdrive som e-litteratursleverantör, 2018. Ramavtalet som skrevs gäller under ett år och förlängs automatiskt (Sveriges Kommuner och Landsting, 2017). Göteborgs bibliotek var först i Sverige med att träffa med avtal med Overdrive, för sina svenska böcker. Därför finns en presentation i form av en powerpointpresentation där biblioteket själva berättar om leverantörsbytet: *E-böcker på biblioteken i Göteborg: Övergång till Overdrive* (Personlig kommunikation nov 2020). Powerpointpresentationen bekräftar det som informanterna beskriver under intervjuerna. Det har funnits ett stort intresse för fler bibliotek av att veta mer om den nya leverantören berättar Informant 2. Informant 1 är övertygad om att det för mindre kommuner är en större ekonomisk risk att göra ett leverantörsbyte, men tror att många trots detta kommer att träffa avtal med Overdrive framöver. Anledningen att Göteborg var först i Sverige med att byta leverantör är på grund av att de redan hade Overdrive som leverantör av sina engelskspråkiga e-böcker, och därför kände till dem sedan tidigare, samt hade goda erfarenheter (Informant 2).

Informant 1 och informant 2 berättar först att huvudorsaken till att man bytte leverantör av e-böcker var tekniska problem med den tidigare leverantören Axiell medias app. Informant 2 som tagit emot felanmälningar på de digitala tjänsterna menar att det hela tiden var tekniska problem och i synnerhet med appen Biblio. ”Det är en stor kommun med många användare, med många som lånar e-böcker så vi får ju väldigt många felanmälningar när något inte funkar. ” Informanten säger vidare att situationen innebar otroligt mycket arbete med felanmälningar och support – för mycket menar hen.

På frågan om varför man valt just Overdrive svarar informanten att det var deras manuella urval. ”Hos Axiell hade vi automatiskt urval vilket inte fungerade bra. Vi fick in titlar som vi inte ville ha. Med manuellt urval har vi full kontroll på vilka böcker vi väljer in/köper ” (Informant 2). Detta är något som även Wallin kommer fram till i sina intervjuer med bibliotekarier: ”Public libraries claim to have less control of their collection of e-books than they do of printed books.... The respondents claim that it is time-consuming to sort through all the unwanted material they get from Elib” (Wallin, 2019 s. 122). Priserna var också högre hos den gamla leverantören – särskilt på de nya böckerna, vilket gav ett sämre urval enligt Informant 1.

Vid frågan om hur själva bytet gick till så berättar informanterna att man först helt pausade den gamla tjänsten. Då kunde man inte låna svenska e-böcker alls från biblioteket. Efter nedstängningen kunde man åter låna E-böcker via Axiell från hemsidan, medan själva appen var avstängd. Under tiden man inte hade någon e-bokstjänst beskriver Informant 2 att det var jättejobbigt att jobba ”ute” (ute i biblioteket, mot användarna), ”folk kom ju in och var förbannade”. Under en startperiod med Overdrive hade man den nya appen Libby samtidigt med Elib utbud på hemsidan; i fem-sex månader under övergången. Då fick bibliotekarierna informera användarna om att ett byte var på gång, och många användare bytte redan här till Overdrive, och sedan kunde man stänga ner Axiells app (Informant 2). En av anledningarna att ha kvar Axiells böcker samtidigt var att många förlag ännu inte tecknat avtal med Overdrive, och biblioteket alltså bara kunde erbjuda e-böcker från vissa förlag. I och med att man hade sina engelska e-böcker och e-ljudböcker hos Libby redan på biblioteket så gick övergången smidigare än väntat, även om användarna kanske inte hade använt den tidigare säger Informant 2.

De intervjuade får frågan om leverantörsbytet inneburit några svårigheter under själva bytesprocessen. Enligt informant 1 har det inneburit vissa svårigheter att gå från ett utbud till ett annat, användarna kan se att andra bibliotek som har Biblio har en viss e-boktitel men inte Göteborgs bibliotek. Detta är en konsekvens av att en del förlag valt att inte träffa avtal med Overdrive.

Trots att man redan träffat avtal med Overdrive angående de engelska e-titlarna så fick man teckna nytt avtal; det som tecknats med SKL (Informant 2). Som tidigare nämnts upphandlades tjänsten från Overdrive hos Sveriges kommuner och Landsting, något som var en annan huvudanledning till att man gick över till just Overdrive, eftersom man vill arbeta med upphandlade tjänster (Informant 2).

Bytet har enligt Informant 1 inneburit att man fått in betydligt färre felanmälningar från användarna. Informant 1 tillägger att om det är något fel på en bok i appen, så är responsen numera mycket snabb från leverantören. Informant 2 beskriver hur användarna är mycket nöjdare nu, färre tekniska problem, färre användare som behöver support. Först fanns inte appen på svenska vilket möttes med många negativa reaktioner, men sedan det infördes 2020 har både användare och personal varit positivt inställda till själva appen. E-lånen har ökat väldigt mycket sedan Libby infördes, detta beskrivs mer ingående längre fram.

Hur kan man förstå beslutet att teckna ett nytt avtal med en ny e-boksleverantör ur ett institutionellt sätt att se på institutioners bevekelsegrunder?

Audunsson (2001) skriver om organisationers sätt att förhålla sig till stora samhälleliga förändringar, som institution: Antingen kan man kämpa emot förändringarna som institution, personal och överordnade, eller så kan man försöka hålla sig relevant för det omgivande samhället till varje pris, på det sätt som man finner lämpligt.

Gratisprincipen som vilar på den institutionella teorins samtliga pelare är mycket väl etablerad. Gratisprincipen är alltså institutionaliserad hos folkbiblioteken. Därför har biblioteken bortsett från höga kostnader för e-bokslånen och ändå sett det som ett viktigt uppdrag att förmedla den dyra e-litteraturen till läsarna, och samtidigt hålla fast vid gratisprincipen. Göteborgs biblioteks beslut att bryta upp ett ickefungerande samarbete med e-boksleverantören ses i den här analysen som en strategi för att arbeta bort motsättningarna mellan att erbjuda kostsamma och nyutkomna e-böcker och samtidigt behålla gratisprincipen. Eftersom den nya e-boksleverantörens priser är lägre så minskar

man de höga kostnaderna för e-böcker. Både Informant 1 och Informant 2 berättar att man får bättre kontroll över beståndet när man aktivt väljer in titlar från de nya leverantörerna än som förut där man fick välja bort titlar ur hela Elibs bestånd. Även i Birgitta Wallins avhandling framgår att bibliotekspersonalen har upplevt en känsla av förlust av kontroll över hur beståndet sköttes under Axiells avtal. Eftersom Axiell har haft en monopolställning på den svenska e-bokmarknaden blir tolkningen här att det har varit svårt att förhandla sig till bättre villkor för inköp och urvalsprincip.

Valet att förändra arbetet genom att ingå ett nytt avtal med en ny e-boksleverantör kan tolkas som ett försök att nå social legitimitet utanför själva institutionen. Ett sätt att analysera informanternas beskrivning av leverantörsbytet är att se bytet som ett försök att återta sin legitimitet som institution. I och med de kvalitetsproblem som uppkommit i den gamla appen Biblio verkar man ha känt sig nära att förlora sin trovärdighet som e-boksförmedlare. Rädslan att förlora legitimitet kan ses dels ur ett litterärt perspektiv, dels ur ett användarservice-perspektiv. Dels hade biblioteken förlorat den traditionella urvalsfunktionen som tillhört bibliotekariernas yrkesroll. Dels höll e-boktjänsten tekniskt sett låg kvalitet och krävde mycket supportarbete från bibliotekets sida, vilket inte gagnade relationen mellan bibliotek och användare.

6.3 Medieplanering och beståndshantering

6.3.1 Urval och inköp av e-böcker

Biblioteket har med de nya e-medierna och kraven på teknikutveckling tvingats till omfattande förändringar (Kann-Christenssen, 2008; Wallin, 2019; Hansson, 2010). Detta har således lett till förändringar i arbetsgången i hur man hanterar medieinköpen och hur man förmedlar litteratur vid Göteborg bibliotek. Urvalet, sker på ett annat sätt, och beståndet regleras via licenser.

Informant 1 som arbetar med mediebeståndet beskriver hur inköpet av e-medier går till. Vid inköp av skönlitterära e-böcker utgår hen ifrån samma urvalsprincip som för fysiska böcker och väljer in de flesta titlarna från de stora etablerade förlagen. Eftersom Informant 1 köper in skönlitteratur i fysisk form är hen väl insatt i vad som ingår i det vanliga beståndet av skönlitteratur. Inköparna köper i princip in alla e-bokstitlar som redan finns i den egna bibliotekskatalogen som vanliga boktitlar. Är det däremot en okänd titel kan det hända att de vill ta reda på vad det är för en sorts bok innan de fattar ett beslut. De böcker som publiceras direkt i e-bokformat, utan att ha varit pappersbok tidigare beskriver hen som svårare. ”Det är väl lite av nästa utmaning att sätta sig in i de böckerna och den utgivningen, de är mycket svårare att kvalitetsgranska” (Informant 1).

Just nu är det enbart två personer som köper in boktitlar till alla biblioteken. Den person som köper in pappersböcker för barn köper också in e-media för barn och har då redan kunskap om hur den aktuella utgivningen av barnböcker ser ut menar Informant 1. Informant 1 inflikar också att man kanske helst hoppar över de egenutgivna titlarna –

eller så vet inköparen att de är bra trots allt. Detta resonemang tolkar jag som ett direkt svar på de krav på kvalitet som ställs i riktlinjerna för medieinköp, och i bibliotekslagen. Det vill säga att de egenutgivna titlarna inte har någon kvalitetsgaranti på samma sätt som de som bearbetade och utgivna hos etablerade bokförlag. Informant 1 verkar tveksam till att ta in titlar som inte publicerats av något förlag, så kallade egenutgivna e-böcker.

Från den nya e-boksleverantören arbetar man med manuellt urval, något som enligt Informant 1 var avgörande för att man valda att träffa avtal med Overdrive. ”Med manuellt urval har vi full kontroll på vilka böcker vi väljer in”, säger informanten. Tidigare hade man automatiskt urval, vilket gjorde att man i stället valde bort det som man inte ville ha, ngt som båda informanterna beskriver som problematiskt. Även informanterna i Birgitta Wallins avhandling ansåg att beståndshantering och utbudet av e-böcker var mer problematiskt än för pappersböckerna: ”The lack of control and restricted resources result in the diminishing quality of collections and services” (Wallin, 2019 s. 126).

Informant 1 beskriver att det tog mycket tid i anspråk när man fick in hela beståndet av e-böcker förut, då fick man lägga arbete på att plocka bort en stor mängd titlar som man inte ville ha. Dessutom fanns sådant som enstaka noveller, delar av böcker, tillexempel förord till en bok, och det vill man ju inte ha i beståndet. En del av beståndet menar Informant 1 bestod också av erotisk litteratur som man inte ville ha in i bibliotekets kataloger. I och med att man fick in precis alla böcker förut från Axiell – så fanns ibland erotisk litteratur kvar, samt förord och annat man missat att plocka bort i appen Biblio. ”Det blir ju också kanske lite konstigt intryck sådär för de som använder tjänsten och inte förstår vad det här är för utbud” (Informant 1).

Informant 2 påpekade under intervjun att användarna inte skiljer på bibliotekets tjänster och e-boksleverantörens app-tjänst. Det tyder på att både tekniska problem och e-boksurvalet blir en del av användarnas bild av biblioteket och dess tjänster. Informant 1 berättar att Overdrive publicerar nya titlar hela tiden och att biblioteket nu väljer vilka som ska tas in och resten hoppas bara över.

Det blir tydligt att urvalsprocessen numer liknar den traditionella där man väljer till i stället för att välja bort, ett slags återtagande av kontroll över beståndet alltså.

Hansson (2010) skriver om strategin att försöka hålla sig relevant till varje pris. Priset kan bli för högt och risken att förlora den grund man står på är överhängande (Hansson, 2010). Vad det gäller kvalitetskravet gör jag analysen att institutionens trovärdighet solkas när man får in oönskade böcker i sitt bestånd. I sin bok *Biblioteket* (2011) går Fleischer så långt som att hävda att biblioteken har gjort sig till passiva förmedlare av gratis reklam för företag som Apple och Microsoft, i och med att bibliotekens e-böcker endast går att läsa via appar och program från en tredje part. Lösningen där man tog in hela Axiell media sortiment för att sedan aktivt välja bort titlar, tar ifrån biblioteken den traditionella urvals- och kvalitetsstämplande identiteten. Att informanterna svarar att de är nöjda med att åter

få aktivt välja in böcker i beståndet igen kan alltså ses som ett återtagande av makten i urvalsprocessen

6.3.2 Licenser för e-böcker

Licenser utgör ett undertema till beståndshanteringen. Licenserna villkorar ju så att säga själva utlåningen och själva hanteringen av beståndet. Därmed utgör licensavtal en del av beståndshanteringen där de fysiska och de digitala böckerna skiljer sig åt.

Priserna var tidigare, enligt avtalet med förra e-boksleverantören Elib, mycket varierande och ett genomsnittspris före bytet var 22 kr per lån där de allra nyaste böckerna var dyrast (Informant 1).

Informant 1 delger information om upplägget för de olika licenstyperna i samarbetet med Overdrive. Här följer en kort presentation av de olika licenstyper som Overdrive tillhandahåller och som Göteborgs bibliotek använder sig av.

Nuvarande prismodell för Overdrives svenska böcker:

Ny bok (jan 2021)	Ny bok 0-3 mån	3 mån-1 år	Efter ett år	
Pris per utlån	17,40 kr	13,91 kr	10,41 kr	

Åldern syftar här på hur länge e-boktiteln funnits på bokmarknaden, alltså hur länge den varit utgiven hos förlag (Informant 1). Priserna som anges i tabellerna ovan gäller per utlån av en titel, som man sedan behåller en viss tid.

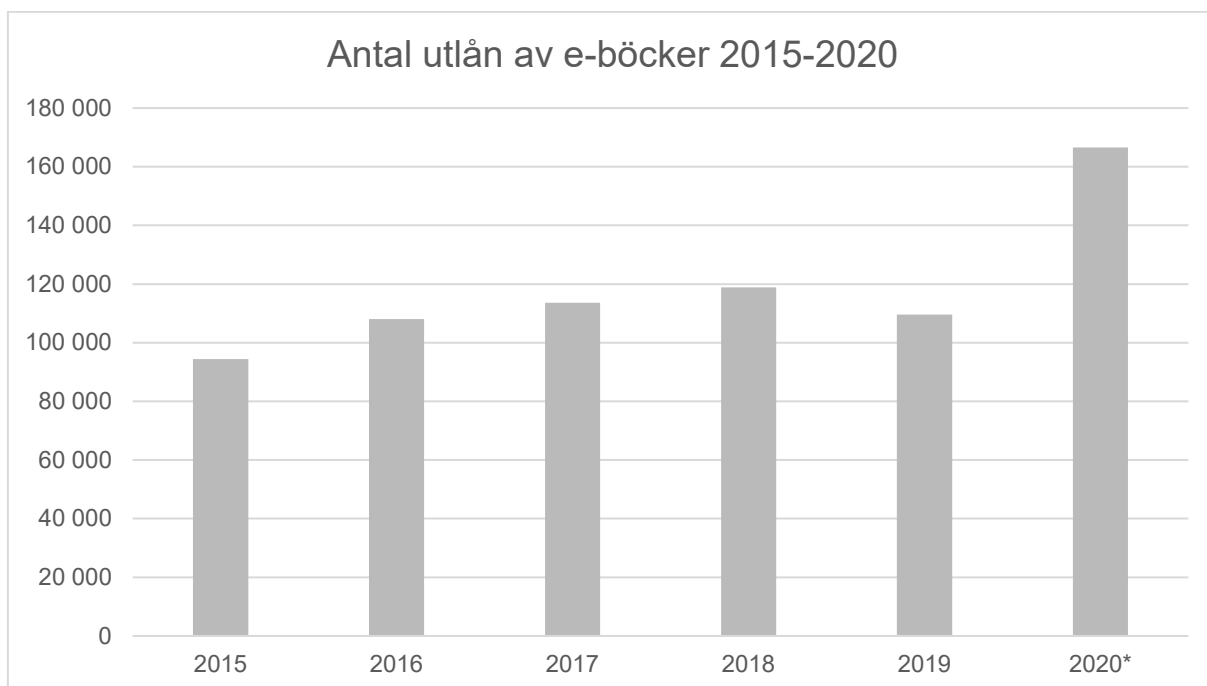
Det finns i huvudsak två olika licenstyper: Metered Access (MA) eller One copy/One user (OC/OU) som kan varieras på olika sätt enligt olika modeller.

Antingen begränsas tillgången av en titel till 12 månader per licens och där man kan låna ut till 1 användare i taget, en annan modell är 36 checkouts dvs 26 olika utlån och 24 mån licens tid med en användare i taget, eller enbart 24 månader (OU). Det förekommer också 52 checkouts eller 100 'checkouts concurrent users', det vill säga totalt 100 samtida användare/låntagare. Dessutom finns vad som kallas för OC/OU: 'one copy/one user' där man behåller titeln för alltid eller tills man gallrar ut den ur sitt sortiment. Av alla de här licenstyperna verkar informanterna föredra modellen one copy/one user så att man för alltid har boken i sitt bestånd, det vill säga full kontroll, och även att låntagarna tvingas stå i kö till det digitala exemplaret så att det efterliknar det vanliga fysiska beståndet. På sätt har man kontroll över både bestånd och kostnader, på samma sätt som över pappersböckerna.

Önskemålet att byta till one copy/one user kan tolkas som ett sätt att återta den traditionella selektiva litteraturförmedlande rollen som hör till den institutionaliserade yrkesidentiteten för bibliotekarier.

6.3.3 Utlåningsstatistik

Dokumentet med utlåningsstatistik rör flera års utlåning av e-medier på det aktuella biblioteket, varav jag sammanfattat generella tendenser. Statistiken har analyserats övergripande och kopplats till de utsagor som informanterna gett om olika händelser som spelat in på utlåningsstatistiken de senaste åren. Själva utlåningsstatistiken förs internt på biblioteket på avdelningen för digitala verktyg och sammanställs där, den tillkom studien i samband med intervjuerna och har alltså delgetts undersökningen som ett färdigt dokument.

Källa: Göteborgs stadsbibliotek, Digitala verktyg

(Statistiken i tabellen ovan gäller endast t.o.m. november 2020, då statistikdokumentet till den här undersökningen insamlades i december)

E-bokslånen ökar i antal under åren 2015 till 2020. Ökningen är konstant, om med en tillfällig neråtgång under 2019 som måste sättas i samband med den minskade tillgänglighet som informanterna berättat om under intervjuerna. Biblioteket var helt utan e-boksapp under en tid, vilket beskrivs i kapitel 6.2. om leverantörsbytet.

Jämför man inte det exceptionella året 2019 så är skillnaden mellan 2018 och 2020 ändå signifikant. Det totala antalet e-bokslån mellan januari t.o.m. november 2020 är 166 566, varav utlån av svenskspråkiga e-bokstitlar via Overdrive var 137 785 i antal. Antalet e-bokslån för **hela** 2018 för enbart de svenska titlarna via Elib var 114 630. Som tabellerna ovanför visar så ökar alltså utlånen rejält från 2018 till 2020. Tidigare år har ökningen varit konstant svagt ökande för att nu visa på vad som får tolkas som en rejäl uppgång för e-bokslåningen på biblioteket.

6.4 Svårigheter

I ambitionen att bena ut villkoren för e-bokshanteringen på biblioteket ställdes informanterna frågan om de såg några försvårande omständigheter i arbetet med e-böcker på biblioteket. Fanns några aktuella hinder som dämpade e-böckernas potential inom beståndet? Därtill framkom olika hinder som ett tydligt tema i tidigare studier.

Trots att e-böcker kan läsas på många platser så kan tekniken och funktionaliteten i appen och i själva e-boken vara ett problem, och har uppenbarligen varit ett stort hinder för att kunna hantera och låna ut e-böcker på ett tillfredsställande sätt, enligt informanterna som nämner just tekniska problem och begränsade funktioner i förra appen som en anledning att byta leverantör (Informant 1; Informant 2)

Ett annat hinder för utvecklingen av e-böckerna är beståndet. ”Det finns för lite barnlitteratur och särskilt lättläst både för barn och vuxna” svarar informant 2 på frågan om utbudet av e-böcker är tillfredsställande. Informant 2 tillägger att å andra sidan att det inte är så många barn som lånar e-böcker utan mest vuxna låntagare.

Informant 2 får frågan hur hen ställer sig till att biblioteket tvingas hänvisa till tjänster från externa aktörer såsom Overdrives app eller Adobe Digital Edition? Informant 2 uttrycker att det allra bästa förstås hade varit att ha en egen app, men att det är svårt att bygga en välfungerande app och när det finns en som är så bra som Libby så ska användarna låna via den. Här framträder tydligt en bild av att det finns tekniska hinder för biblioteken att själva tillhandahålla en egen app. På grund av den avancerade teknik som krävs för att själva skapa en väl fungerande app tvingas man i stället hänvisa sina låntagare till en tredje part.

Vad gäller att skaffa ett Adobe ID för att läsa e-böcker via Digital Edition, tycker informant 2 att det också är ett krångligt tillvägagångssätt. Biblioteket har över huvud taget ingen kontakt eller något avtal med Adobe, vill man använda Adobe Digital Edition så är det på användarnas eget initiativ – det är inte något som biblioteket marknadsför. Enligt bibliotekets hemsida är det dock via Adobe som man kan läsa e-böcker om man bara har tillgång till en PC eller en Mac, ljudböckerna däremot kan lånas direkt via Overdrive på en dator.

Trots att e-böcker funnits länge på bibliotek så är relationen mellan biblioteken och förlagen som publicerar e-böcker fortsatt spänd. Att hitta licensavtal som passar både förlag, leverantörer och bibliotek låter sig svårligen göras (Informant 1).

Paragraf 6 och 9 i bibliotekslagen inrymmer en svårighet för folkbiblioteket som institution: man skall både erbjuda allsidighet och kvalitet samtidigt som lånen skall vara avgiftsfria för låntagaren. Biblioteken i Sverige har sedan länge beslutat både att man ska erbjuda digitala böcker och att dessa ska erbjudas gratis. Med tanke på hur kostsamt gratis utlåning av e-böcker har varit för biblioteken, kan det inte tolkas som ett ekonomiskt rationellt beslut. Beslutet kan i stället analyseras ur ett institutionellt perspektiv och då verkar det handla om hur biblioteket söker social legitimitet från omvärlden. Biblioteket försöker vara relevant för det omgivande samhället.

6.5 Positiva faktorer

Biblioteksplanens ambitioner när det kommer till det digitala biblioteket visade på mycket framtidstro och positivitet i förhållande till e-böcker. Även informanternas egna utsagor och svar på direkta frågor om e-bokens status var till största del positiva till e-bokens framtid inom folkbiblioteket. Efter innehållsanalysen framträdde positiva/gynnande faktorer fram som ett tydligt tema ur det empiriska materialet. Några gynnande faktorer var en väsentlig ökning i antalet e-bokslån, en generös budget för e-bokssatsning, förbättrade utlåningsvillkor, ökad kontroll över beståndet och slopad karantän för nyutgivna titlar.

Enligt biblioteksplanen vill man satsa på det digitala biblioteket. Detta bekräftar också av Informant 1 som berättar att man satsar på e-medier i Göteborg: ”Det får lov att kosta” säger hen. Bytet av leverantör visar att man verkligen satsar på, och har en vilja att förbättra tillgången på e-böcker för användarna. Detta bekräftar även informanternas svar i undersökningen. Informant 1 menar att man både getts utrymme att arbeta med de digitala medierna och att det satsas pengar; man köper in åtminstone allt som tillhör de svenska förlagens ”vanliga utgivning”. På biblioteken växer e-bokutlåningen efter bytet mycket – vilket gör att det kan satsas en större del av budgeten. ”Budgeten måste anpassas efter hur mycket det lånas” (Informant 1).

Arbetet med att köpa in och förmedla e-böcker är tidsmässigt mer fördelaktigt än för pappersböcker menar Informant 1. Inköpsavdelningen består av en liten arbetsgrupp – och man köper in till hela Göteborg samtidigt. Jämfört med att köpa fysiska böcker är det mycket arbetstidseffektivt enligt Informant 1: ”Det hela går väldigt snabbt, och det behövs inte hanteras på samma sätt efteråt – som med fysiska böcker”. Titlarna tar ingen plats på hyllorna, varför man kan låta dem ligga kvar i katalogen och i appen. ”Någon gång kanske vi får lyfta den titeln, då så kanske den lånas ut. Det tar ju ingen plats” (Informant 1).

Bägge informanter talar om fördelen med just Overdrive som leverantör eftersom man kan upphandla böcker på flera språk än svenska och engelska. Framför allt har de tekniska problemen med e-boksappen minskat drastiskt, jämfört med föregående app framhåller Informant 2.

Det nya e-boksavtalet har inneburit att man inte behövt lägga in några restriktioner på nya e-bokstitlar eftersom e-böckerna nu är mycket billigare. I stället har man begränsat utlåningen till att man endast får låna två e-boktitlar åt gången/samtidigt (Informant 1). Att restriktionen på nya e-bokstitlar har släppt kan tolkas som en positiv faktor för e-låntagarna. En annan positiv förändring som upplevs är att man kan ångra sig och lämna tillbaka en titel och i stället låna något annat enligt Informant 1. Fördelen med e-böckerna jämfört med pappersböckerna blir då att människor i regel lämnar tillbaka dem snabbare (Informant 1). Detta innebär i sin tur att i de fall där antalet utlån för en titel begränsas av licensavtalet så blir rotationen ändå snabbare för e-böckerna än för pappersböckerna (Informant 1).

6.6 Visioner

Informanterna får frågan om biblioteket har särskilda visioner vad det gäller arbetet med e-böcker och om e-böckernas framtid på biblioteket. Informant 1 nämner direkt att de ska jobba mer med den läsfrämjande biten tillsammans med kollegor på filialerna – via e-medier. ”Det måste bli så att de som jobbar med läsfrämjande insatser runt om i staden också använder sig av e-medier” (Informant 1). Informant 1 hoppas att fler målgrupper ska integreras – bland annat vill man få in fler lättlästa boktitlar – det saknas en hel del i e-bokformat. En framtidsvision är att e-böcker som format inte ska särbehandlas – ”...det är fortfarande bok och text” och behöver inte avskiljas från fysisk media (Informant 1).

Enligt biblioteksplanen har man en tydlig vision om att biblioteket ska vara tillgängligt, relevant och öppet och där man med hjälp av digitala bibliotek ska sträva mot en 24-timmars öppettid. Det som är visionen vad det gäller e-böcker har bland annat varit att det digitala biblioteket ska anpassas till att användas i mobiltelefonen. I en av de sju målbilderna i Göteborgs biblioteksplan står specifikt att ”Folkbibliotek ska utveckla metoder och samverka med göteborgarna så att de läsfrämjande målen och den digitala delaktigheten uppnås” (Göteborgs stad, 2013). Denna vision bekräftar/alternativt, ligger till grund för, Informant 1s vision om att arbeta mer med e-böcker i läsfrämjande syfte.

Framför allt hoppas de e-boksansvariga på biblioteket att fler förlag ska ansluta sig till Overdrive, och att Axiell skall släppa sin monopolställning. Om Overdrive träffar avtal med fler bokförlag skulle det litterära utbudet av e-böcker växa för biblioteksanvändarna (Informant 1; Informant 2).

Användandet av e-medier har växt, och inte minst utlåningen av e-böcker på Göteborgs bibliotek (Se statistik). Informant 1 anser att förutsättningarna för att arbeta med e-böcker på Göteborgs bibliotek är goda och hänvisar till att användaravtalet växer. Hen hävdar dessutom att det finns utrymme i budgeten att satsa på att arbetet med e-böcker. En önskan som finns hos informanterna är att få in fler licens-modeller – att man ska kunna köpa in ett grundbestånd av e-böcker. Den licensmodell Informant 1 vill ha är den licensmodell som finns i USA, där man kan köpa en licens, och behålla den i bibliotekets bestånd, så länge man vill. Även informant 2 verkar se ljus på framtiden och hoppas att biblioteket kan få möjlighet att köpa in svenska böcker med fler typer av licenser.

Både informanterna talar om hur de hoppas kunna bredda utbudet med böcker på fler språk. Detta är ju något som framhävs i både biblioteksplan och riktlinjer för medieinköp att utbudet ska vara brett och att minoritetsspråk och andra språk ska prioriteras. ”Det är väldigt många språk som talas i stan” (Informant 2). Därför vill informant 2 verkligen att man ska arbeta för att få in litteratur på fler språk i appen. Även i powerpointpresentationen om Overdrive framgår förhoppningen att kunna erbjuda litteratur på många fler språk, men man betonar att det inte är möjligt inom det rådande avtalet med SKR.

Kann-Christensen och Pors (2004) skriver om hur de institutionella logikerna har förändrats de senaste åren. Deras analys visar att institutionerna skiftat identitet från att främst arbeta för att förmedla god litteratur till att lägga större fokus på det demokratiska uppdraget. De nya logikerna innefattar enligt deras analys tillhandahållandet av tjänster

via den senaste tekniken och att förmedla kultur och litteratur på nya intressanta sätt. Deras resonemang går att applicera på analysen av intervjuvaren även i denna undersökning. Informanterna talar i intervjuerna framför allt om litteraturförmedling som en möjlighet att nå ut till så många som möjligt på olika språk. En möjlig tolkning av analysen blir då att institutionens allra viktigaste uppdrag har blivit demokrati- och informationsförmedling snarare än att uppdraget att förmedla kvalitetslitteratur. Det ena utesluter naturligtvis inte det andra men fokus tycks vara att få med dem som man inte nått fram till tidigare för att kunna fullfölja sitt demokratiska uppdrag.

7. Diskussion

Att hålla sig relevant till det omgivande samhället, att förändras och samtidigt behålla sin legitimitet och inte förlora den mark som vunnits är en svår balansgång. Detta beror till stor del på att det råder lösa kopplingar mellan mål och medel i institutioners förändringsarbete. Det går helt enkelt inte att förutse vad som är ett önskat resultat inom biblioteket som organisation. I stället fattas besluten utefter det man finner passande för en institution eller en bibliotekarie – ett yrke med starka normer på ett homogent fält (Kann-Christensen, 2008, 2009).

När samhället genomgår stora förändringar som man inte sett förut, såsom digitaliseringen av böcker eller införande av ny teknik, så är det lätt att förhastat beslut inom organisationer. Ett sätt för en institution att agera är att kopiera andra liknande organisationers handlingsätt, enligt så kallad mimetisk isomorfi (Kann-Christensen, 2008). Den mimetiska isomorfin går ut på att man försöker efterlikna en annan organisations handlingsmönster för att uppnå legitimitet (Kann-Christensen, 2008). När det kommer till e-böcker tycker jag att ett exempel på mimetisk isomorfi skulle kunna vara det att mindre bibliotek så snabbt hoppat på tåget och anslutit sig till e-boksleverantörers avtal. Särskilt med tanke på att konsekvensen av att ingå avtalet har inneburit att andra viktiga delar av verksamheten får prioriteras bort inom bibliotek med mindre budget.

Michnik skriver (2018) om hur det digitala biblioteket utökar bibliotekets möjlighet att nå ut till fler och uppnå det demokratiska uppdraget med att nå fler låntagare. Samtidigt måste det måste balanseras, för om de digitala tjänsterna ersätter bibliotekens fysiska funktion så minskar behoven av platsen, och institutionens hållbarhet riskerar att urholkas. Michnik menar att då kan organisationen förlora sin legitimitet hos användare och hos de politiska finansierarna (2018).

Många bokförlag märker nu att det går sämre att sälja tryckta böcker. Bokförlagens representanter Eva Gedin, förläggare och Kristina Ahlinder, förläggarföreningens direktör konstaterar att biblioteken konkurrerar med bokförlagen när de lånar ut nyheter från förlagen (Biblioteksbladet, 3 januari 2020). Kristina Ahlinder tycker att biblioteken var otroligt snabba att erbjuda e-böcker att lånas ut gratis, innan det fanns en egentlig marknad i Sverige. Förlagen får mycket mindre intäkter för e-böcker än tryckta böcker – på grund av annorlunda ekonomiska villkor med abonnemangstjänster. Norges nationalbibliotekarie uttrycker sig om situationen: ”I biblioteksvärlden finns ett digitalt ideal om att det allra bästa är om alla e-böcker och all musik är gratis tillgängligt. Det håller jag inte med om, det är fel. För om det ska vara så, då finns det inte längre någon

anledning att betala för dessa varor. E-böcker, ljudböcker och musik kommer inte längre att produceras om du inte kan ta betalt” (Biblioteksbladet, 2 okt 2020).

I förhållande till e-boksmarknaden så tolkar jag det alltså som att gratisprincipen hos biblioteken orsakar en större konflikt mellan bokförlag, leverantörer och bibliotek än den gör för pappersböckerna. Gratisprincipen är mycket institutionaliserad inom folkbiblioteken, det är också en princip som vilar på alla tre pelarna, den reglerande, den normerande och den kulturellt-kognitiva. Samtidigt som alltså bokförlagen har haft svårt att tjäna tillräckligt med pengar på e-böckerna så vill biblioteken låna ut så nytugivna böcker som möjligt till låntagarna. Gratisprincipen som är en princip som vilar på den institutionella teorins samtliga pelare är mycket väl etablerad (Kann-Christensen, 2008). Trots höga kostnader för e-boksutlånen för biblioteken så ser biblioteken ändå det som sitt uppdrag att förmedla den allra senaste litteraturen till läsarna, samtidigt som det ska fortsätta vara gratis.

I den danska lagen Lov om Biblioteksvirksomhed 2000 är reglerat i paragraf 19 (Kann-Christensen, 2008) och i den svenska bibliotekslagen 9 står att själva utlåningen ska vara avgiftsfri. Biblioteket får ta ut vissa avgifter för kopiering, utskrifter och försenade böcker etcetera, dock får avtalsvillkoren inte vara oskäligen och avgifterna måste vara rimliga (Broms, 2017). Detta kan tolkas som ett exempel på hur principen stöds av det reglerande fundamentet, pelaren. Det visar sig också att inom biblioteksväsendet råder starka normer som stöder gratisprincipen. Bibliotekarierna anser det vara både rätt och önskvärt att deras tjänster ska vara gratis och det är till stor del en förväntning som biblioteksanvändarna har. Inom folkbiblioteken tycker man heller inte att ta ut avgifter tillhör de viktigaste arbetsuppgifterna, vilket visar att Gratisprincipen också vilar på den kulturellt-kognitiva pelaren, vilket framkommer vid diskussioner, inom biblioteksväsendet, om förmåner som kan avgiftsbeläggas på biblioteket (Kann-Christensen, 2008).

En risk med att utöka digitala tjänster och nå en större låntagargrupp med större digital samling är att institutionen förlorar sin ekonomiska stabilitet på grund av de skenande kostnaderna (Grundström, 2020). En strategi för att arbeta emot denna motsättning tror jag kan vara som i Göteborgs biblioteks fall vara att bryta upp ett icke fungerande samarbete med en aggregator för att återta kontrollen – och försöka springa tillbaka i sin ursprungliga form. Det institutionella hos en organisation kännetecknas framför allt av dess elasticitet. Institutioner kan förändras till en viss grad men har en förmåga att vara motståndskraftiga och slutligen återgå till något som liknar den ursprungliga formen (Scott, 1990).

Bourdieu's fältteori från *Konstens regler* (2000), och *Kultursociologiska texter* (1993) är ständigt relevanta på det litterära fältet. Att det råder vitt olika synsätt och perspektiv från olika aktörer råder inget tvivel om, vilket gör e-böckernas inträde på det litterära fältet och biblioteks fältet så intressant. Wallin skriver om de litterära spänningarna på fältet som ett sätt att positionera sig (Wallin, 2019). E-böckerna kan sägas omkullkasta den givna ordningen mellan de publika och de kommersiella aktörerna på fältet.

Bytet kan med grund i mitt empiriska material sägas vara en protest mot rådande villkor kring avtal och licenser för inköp av e-böcker och för den monopolställning som rådde för leverans av e-böcker. Som en konsekvens har biblioteksvärlden också lyckats bryta den monopolställning som rådde på E-boksfältet. Kanske kan bytet ses som en strategi att återta makt på bokmarknadsfältet. Den här studien kan dock inte ensam leda till några slutsatser om bokmarknaden i stort.

8. Slutsats

Vilka orsaker ligger bakom beslutet att byta e-boksleverantör? Och vad ville man uppnå från bibliotekets sida?

En av anledningarna till att Göteborgs bibliotek var först i Sverige med att byta e-boksleverantör till sitt svenska bestånd var först och främst att man redan hade avtal med Overdrive gällande sitt engelskspråkiga e-bokbestånd och visste att tjänsterna som erbjöds var bra.

Bakgrunden till att Göteborgs bibliotek väljer att genomgå ett byte är naturligtvis först och främst att möjligheten gavs – Overdrive vann upphandlingen med Sveriges kommuner och landsting, som leverantör till svenska bibliotek – nu gick det att köpa in svenska e-böcker via Overdrive (Wallin, 2019; Informant 2, 2020).

Den största anledningen till att man ville säga upp avtalet med den tidigare leverantören Axiell var att samarbetet inte ansågs tillfredsställande. Tjänsterna fungerade så otillfredsställande att Göteborgs tvingats stänga nere själva appen under en tid; på grund av stora tekniska problem (Informant 1; Informant 2). Att e-bokens villkor på bokmarknaden sedan länge kantats av tekniska problem för användarna bekräftas även i Birgitta Wallins avhandling (2019). Anledningarna till bytet var som sagt dålig service och bristande teknisk support från leverantören men även att priserna på böckerna ansågs för höga. Den nya e-boksleverantören erbjöd andra licenser och bättre priser på nya böcker (Informant 1; Informant 2; Personlig kommunikation, 2020). Göteborgs bibliotek ville ha ett allsidigt utbud och kunna tillmötesgå användarnas önsknings om medieutbudet (Göteborgs stad, 2013).

En del av de e-böcker som publicerats i tidigare e-bokstjänsten har en okänd utgivare, är egenutgivare eller baseras på otillförlitliga källor och saknar recensioner att ta hänsyn till vilket direkt motsäger Kulturförvaltningens riktlinjer för inköp. Vissa boktitlar i e-boksutbudet kan kort och gott sägas lida av bristande språkligt och konstnärligt uttryck, vilket blev särskilt problematiskt i Elibs avtal där man inte valde in titlar – utan valde bort. Arbetet med att plocka bort oseriös litteratur har enligt bibliotekarier tagit upp mycket tid (Informant 1, 2020; Wallin, 2019). Böcker av mycket dålig kvalitet har tidigare sluppit igenom till bibliotekets bestånd (Informant 1).

När biblioteket inte lyckas plocka bort alla undermåliga e-böcker ur sortimentet i sin e-boksapp så bryter de mot kvalitetskravet och det skulle också kunna ha skadat bibliotekets anseende och legitimitet som litteraturförmedlare. Dessutom har den tekniska prestandan haft låg kvalitet enligt informanterna. Med ett byte av leverantör och avtal har bibliotekarierna i stället kunnat aktivt välja in de böcker som ska läggas i e-bokkatalogen och på så sätt återta kontrollen över beståndet.

Bytet kan ses som ett sätt att hantera och balansera inre och yttre krav på institutionen. Man vill hålla sig relevant för samhället runt om, enligt både den normerande och den regulativa spelaren så skall litteraturen som förmedlas följa gratisprincipen. När gratisprincipen blev för dyr för budgeten och kvalitén på tjänsterna inte motsvarade användarnas förväntningar såg man sig tvungen att återta makten över urval och tjänster. Priset att förhålla sig relevant som institution till varje pris hade blivit för dyrt.

Ett sätt att tolka det är att man vill återgå till den mer traditionella mediehanteringen, inte göra någon åtskillnad på e-medier och fysiska böcker. Detta kan tolkas som att man vill återta institutionens traditionella litteraturförmedlande roll.

Vilka villkor styr förvärv och förmedling av e-böcker på biblioteket i fråga?

Biblioteksplanen och riktlinjer för medieinköp utgår från bibliotekslagen. I bibliotekslagen framgår att digitala böcker måste erbjudas för utlån och att utbudet måste vara varierat, vilket i sin tur styr urval och inköp av digitala böcker. De bestämmelser som ligger till grund för själva förvärvsarbetet är främst Kulturförvaltningens Riktlinjer för medieurval på folkbiblioteken där det läggs tyngd på dels allsidighet och på dels kvalitet. I Kvalitetsbegreppet ingår att man vid bedömningen ska ta hänsyn till språkligt och konstnärligt uttryck, ta hänsyn till ansvarig utgivare, och till den tekniska prestandan.

Vad man använder sig av för licensmodeller och utlåningsvillkor styrs av avtalet med Overdrive. Overdrives alla svenska titlar erbjuds ännu så länge med en kostnad per utlån, medan det finns ett antal olika licensvarianter för de engelska titlarna. Bibliotekets vilja att följa bibliotekslagen, biblioteksplanen och riktlinjerna för medieurval lyder under den regulativa pelaren som institutionen vilar på.

Utbudet av e-böcker på biblioteket styrs nu utav utbudet i Overdrives avtal med olika bokförlag i Sverige. Fortfarande saknas många svenska boktitlar på grund av att flera av de stora bokförlagen ännu inte ingått avtal med Overdrive och deras utgivning finns därför inte att låna i e-bokstjänsten. Låntagarna kan nu låna upp till två e-bokstitlar åt gången i appen Libby, men det råder inte längre begränsningar av utlån av nya boktitlar.

Som institution strävar biblioteket efter att uppnå legitimitet. Legitimitet går inte att mäta i form av kapital eller arbetskraft utan är symbolisk och direkt kopplat till själva organisationen och de tjänster man erbjuder. Genom att agera så som är passande inom ramarna för institutionen uppnår man legitimitet. Förutom bestämmelser och avtal så styr även normer om vad "som är passande" hur beslut om inköp fattas och strategier görs gällande litteraturförmedling. Biblioteken ser det som sitt uppdrag som institution är att förmedla de allra nyaste boktitlarna till så stora låntagargrupper som möjligt – också i e-boksformat – samtidigt som gratisprincipen är institutionaliserad. Villkoren för att förmedla litteratur på biblioteken har försvårats, eftersom bokförlagen i sin tur har svårt att få betalt för e-böckerna.

Hur upplever e-bokansvariga på biblioteket att bytet av e-boksleverantör förändrat arbetet med e-böcker på biblioteket?

De intervjuade berättar om bytet av e-boksleverantör i positiva ordalag. Själva övergången till den nya leverantören var enbart besvärligt under en kortare tid – när de inte kunde erbjuda några e-böcker alls, och innan den nya leverantörens sida och app fanns att tillgå på svenska. Informanterna talar mer om möjligheterna med den nya leverantören – i stället för om den stora bristen – som är att ett stort förlagshus i Sverige ännu inte anslutit sig och en stor del av den svenska utgivningen och alltså inte finns att låna som e-bok på Göteborgs bibliotek.

En konsekvens av den nya leverantören och appen är att servicen är bättre, den tekniska prestandan är bättre och e-boklånen ökat markant. I slutet av 2020 låg e-böckerna på sin absoluta topp i antalet utlån. De som har använt sig av appen Libby har varit nöjda med den –även om de saknat delar av den svenska utgivningen. Att antalet e-boksutlån ökat

pekar ju på att den stora satsning man har gjort har varit mödan värd. De intervjuade ser det som en bättre möjlighet att kunna erbjuda användarna böcker på litteratur på fler språk framöver, och har börjat med att ta in en del titlar på arabiska.

Vad gäller urvalet kan man säga att fler nya titlar erbjuds – men bara från vissa förlag, vilket gör att det alltså är svårt att dra en slutsats om det är ett rikare eller bredare urval – men det är i alla fall ett annorlunda urval, med mer nytugivet från de förlag som är representerade i appen.

Informant 1 låter påtagligt nöjd med att biblioteket nu aktivt kan välja in de titlar som ska finnas i bibliotekets app. Dessutom önskar bägge informanter att på samma sätt som med det fysiska beståndet kunna köpa e-bokslicenser som man behåller de för alltid i beståndet och gärna ett utlån per licens. Det skulle innebära låta folk stå i kö som på de engelska böckerna, och i stället köpa fler licenser om köerna blir för långa. Informant 1 påpekar att det fortfarande är svårt att få en uppfattning om innehållet och kvalitén i sådan litteratur som bara publicerats som e-bok. Dessutom kvarstår problemet att inte låta innehållsförteckningar och förord hamna som en egen titel i katalogen.

Bytet har även lett till att man fått hålla föredrag efter visat intresse från flera bibliotek i Sverige (Informant 2; Powerpoint: personlig kommunikation nov 2020)

Som vidare forskning i ämnet föreslår jag fler fallstudier på andra bibliotek gällande deras arbete med e-bokutlåning och arbetet med e-bokstjänsten och tillhörande app. Forskning om hur e-boksansvariga på folkbiblioteken ser på e-bokutlåning och e-bokstjänsten, men inte minst fler användarstudier där man utvärderar användarnas intryck av tjänsterna.

Källförteckning

Atkinson, P & Coffey, A (2011): *Analysing documentary realities*. I: Silverman, D., red. *Qualitative Research: Issues of Theory, Method and practice*. #: e uppl., London: Sage.

Audunson, R. (2001), "Folkebibliotekenes rolle i en digitalframtid: Publikums, politikernes og bibliotekarernes bilder", in Audunson, R. and Windfeld Lund, N. (Eds), *Det siviliserte informationsamfunn: Folkebibliotekernes rolle ved inngangen til en digital tid*, Fakkbokforlaget, Bergen, pp. 206–24.

Bergström, A, Höglund, L, Macevičiūtė, E, Nilsson Skans, K, Wallin, B & Wilson, T (2017). *Books on screens: Players in the Swedish e-book market*. Göteborg: Nordicom.

"Biblioteken konkurrerar med bokförlagen" i Biblioteksbladet publicerad 3 jan 2020
Hämtad 14 oktober 2020 från:
<https://www.biblioteksbladet.se/ideer/biblioteken-konkurrerar-med-bokforlagen/>

Bourdieu, P. (2000) *Konstens regler*. Brutus Östlings förlag Symposion. Stockholm/Stehag.

Bourdieu, P (1993) *Kultursociologiska texter*. Brutus Östlings förlag Symposion. Stockholm/Stehag.

Broms, S. (2017). *Biblioteken och juridiken*. (Andra upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan, Liber, Stockholm.

Coffey, A. & Atkinson, P (1996): *Making sense of qualitative Data: Complementary Research Strategies*. Thousand Oaks, CA: Sage.)

DiMaggio, P.J. and Powell, W.W. (2000), "The iron cage revisited institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields", Baum, J.A.C. and Dobbin, F. (Ed.) *Economics Meets Sociology in Strategic Management (Advances in Strategic Management, Vol. 17)*, Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 143-166. [https://doi.org/10.1016/S0742-3322\(00\)17011-1](https://doi.org/10.1016/S0742-3322(00)17011-1)

Fichtelius, E., Persson, C. & Enarson, E. (2019). *Demokratins skattkammare: förslag till en nationell biblioteksstrategi*. [Stockholm]: Kungliga biblioteket, Nationell biblioteksstrategi.

Fleischer, R. (2011). *Biblioteket*. Stockholm: Ink.

Fleischer, R. (2011). *Boken*. Stockholm: Ink.

"Folkbibliotek kan inte ersättas av något digitalt" 2 oktober 2020 i Biblioteksbladet
Hämtad 14 oktober 2020 från:

<https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/digitalisering/norges-nationalbibliotekarie-folkbiblioteken-kan-inte-ersattas-av-nagot-digitalt/>

Gardiner, E & Musto, Ronald G., "The Electronic Book" i Suarez, M.F. & Woudhuysen, H.R. (red.) (2013). *The book: a global history*. (1. ed.) Oxford: Oxford University Press.

Grundström, M. (2020) E-böckernas villkor: Folkbibliotekariers syn på bibliotekens tjänster för digitala ljudböcker pinsamt, viktigt och bra

Göteborgs stad (2018) *Kulturförvaltningens riktlinjer för medieurval på folkbiblioteken*. Göteborg. Kulturförvaltningen

Göteborgs stad (2013). Biblioteksplan för Göteborgs Stad.

Hansson J (2011) Viewpoint: Considering eBooks. *Scandinavian Library Quarterly* 44(4). Available at: <http://slq.nu/?article=sweden-viewpoint-considering-e-books> (Accessed 11 August 2016).

Hansson, J. (2010). *Libraries and identity: the role of institutional self-image and identity in the emergence of new types of libraries*. <https://doi.org/10.1016/b978-1-84334-541-1.50001-7>
Hansson, J. Documentality and legitimacy.

Holmstedt, L & Topelius, S. (2015) E-böckernas villkor: En fallstudie av Biblioteken i Sollentuna. En masteruppsats, Högskolan i Borås, Akademin bibliotek, information, pedagogik och IT.

Kann-Christensen, N. (2008). Institutionel teori: Rationalitet, isomorfi og løse koblinger i biblioteksvæsenet. In J. Andersen, H. Jochumsen, & C. Hvenegaard Rasmussen (Eds.), *At forstå biblioteket: En introduktion til teoretiske perspektiver* (1 ed., pp. 139–157). Danmarks Biblioteksforening.

Kann-Christensen, N. & Andersen, J. (2009). Developing the library: Between efficiency, accountability and forms of recognition. *Journal of Documentation*, 65(2), 208–222. doi:10.1108/00220410910937589

Kann-Christiansen, N (2019): Institutionelle logikker i biblioteksvæsenet og dets omverden NPM vs. Bibliotekarisk praksis 1 i *Dansk Biblioteksforskning* October 2009 DOI: 10.7146/danbibfor.v5i1.97468

Kann-Christensen, N. & Pors, N.O. (2004). The legitimacy of public libraries: crosspressures and change processes. *New Library World*, 105(9/10), 330–336. doi:10.1108/03074800410557286

Klein, J och Thorslund, E (2019.) Biblioteket i skyn: *Nationella digitala bibliotekstjänster*

Laxgård, Kalle (2018). Overdrive vinner upphandling om e-litteratur på svenska bibliotek. *Svensk Bokhandel*, <http://www.svb.se/nyheter/overdrive-vinner-upphandling-om-e-litteratur-pa-svenska-bibliotek>

Macevičiūtė, E. & Wilson, T.D. (2013). *E-books in Swedish public libraries [Elektronisk resurs] policy implications*. Springer.

Macevičiūtė, E. & Wallin, B. (2015). *E-book distribution in Sweden [Elektronisk resurs]*. Vilnius:

Macevičiūtė, E. (2015). *Publishers' dilemma and trouble for librarians [Elektronisk resurs]*. Copenhagen:

Michnik, K. (2018). *Samhällets allt-i-allo? [Elektronisk resurs] om folkbibliotekens sociala legitimitet*. Diss. (sammanfattning) Borås: Högskolan i Borås, 2018. Borås.

Nord, J. (2012). E-böcker på folkbibliotek Fokus på prismodell och bestånd. Magisteruppsats vid Högskolan i Borås; Institutionen biblioteks- och informationsvetenskap

Quick, M. (2014). *Medieplanering för folkbibliotek: objektivt, subjektivt och provokativt*. Lund: BTJ förlag.

Scott, J. (1990). A matter of record. Cambridge: Polity. – (2010): Quantitative methods and gender inequality. *International Journal of Social Research Methodology*, 13: 223–236.

SFS 2013: 801. *Bibliotekslag*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Stake, R. (1995). *The Art of Case Study Research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Svedjedal J (2000) *The Literary Web: Literature and Publishing*

Sveriges Kommuner och Landsting. (u.å.). E-litteratur 2017. Hämtad 23 April från <https://contracts.tendsign.com/Contract/Details/1164851?eId=kq%2B5h2w299zK8tNtxVAV2QA%3D>
in the Age of Digital Production. Stockholm: Kungl. Biblioteket.

Söderlind, Å. & Elf, G. (2014). *"Vi arbetar i medborgarnas tjänst": en kartläggning av mediestrategiskt arbete på bibliotek utifrån normerande dokument*. Stockholm: Svensk biblioteksförning.

Wallin, B. (2019). *Selling and lending e-books: changes in the Swedish literary field*. Diss. Borås: Högskolan i Borås, 2019. Borås.

Wallin, B., Tattersall Wallin, E., & Gunnarsson Lorenzen, D. (2019). Bokläsning och den svenska bokmarknaden. I Storm och stiltje. Göteborg: Göteborgs universitet: SOM-institutet. Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hb:diva-21275>

”Vi får det vi betalar för” i Biblioteksbladet 11 feb 2019

Hämtad 14 oktober 2020 från:

<https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/vi-far-det-vi-betalar-for/>

Wikberg, E (2020) Bokförsäljningsstatistiken för 2019. Förläggareföreningen

Wildemuth, B (2017), Applications of social research methods to questions in information and library science, Santa Barbara- California: Libraries unlimited.

Wilson, T.D. (2014). The e-book phenomenon: a disruptive technology Information Research, 19(2) paper 612. [Available at <http://InformationR.net/ir/19-2/paper612.html>]

Opublicerade källor:

Inspelning och transkribering gjord med två bibliotekarier på Göteborgs bibliotek: 17/11–19/11 2020-

Utlåningsstatistik över e-böcker från Göteborgs stadsbibliotek (2020), Göteborgs bibliotek.

Power-Point presentation. *E-böcker på Biblioteken i Göteborg: Övergång till Overdrive*. Erhållen från Göteborgs stadsbibliotek (2020), Göteborgs bibliotek.

Bilagor:

INTERVJUGUIDE 1.

Introduktion

* Presentera mig själv

* Informera om inspelningen (att den sparas till betyget är satt och att vi därefter makulerar).

* Informera om att man får avbryta när man vill.

* Informera om att deras namn inte blir namngivet i texten. Men att bibliotekets namn kommer att stå.

* Informera: Vill de se den transkriberade intervjun för godkännande, så går det bra.

Informera om att arbetet ej gäller e-ljudböcker.

BAKGRUND

Vad arbetar du med?

(Konkretisera, förklara)

Hur mycket resurser läggs på e-böckerna, i jämförelse med andra medier på biblioteken?

(Förklaring: Budget, tjänster, utbildning av personal)

BYTE TILL OVERDRIVE

- Berätta om bytet till Overdrive

Vad har du för erfarenhet av Elib/Axiell Media?

Hur kom det sig att biblioteket bytte till Overdrive?

Har det uppkommit några svårigheter i och med bytet?

På vilket sätt fungerar avtalet med Overdrive och utlåningsmodellen?

Vilka konsekvenser av byte av leverantör kan du se?

MEDIEPLANERING

Hur bestämmer ni vilka böcker som ni behöver köpa in?

Hur sker urval och gallring av e-böcker?

Använder ni någonsin någon annan leverantör än Overdrive? (i så fall vilken?)

Enligt era riktlinjer ska ni verka för allsidighet och kvalitet i utbudet: hur arbetar ni med det vad det gäller e-boksutbudet?

ATTITYDER-bibliotekarier

Hur ser responsen ut på Overdrive, från bibliotekarierna som lånar ut via Libby?

Hur resonerar du kring att låntagarna måste använda externa leverantörer som Overdrive, då de använder appen Libby, eller Adobe Digital Edition, om de vill ladda ner e-böcker direkt på datorn?

Hur upplever du förhållandet mellan biblioteken, leverantörer och förlagen vad det gäller e-böcker?

HINDER/MÖJLIGHETER

Hur tycker du förutsättningarna för e-böckernas utveckling ser ut idag på folkbiblioteket?

Arbetar ni på att nå ut till fler användargrupper? På vilket sätt?

FRAMTIDEN

Vad har ni för planer vad det gäller e-böcker framöver på era bibliotek? På kort sikt och på lång sikt?

AVRUNDNING

Är det något du vill tillägga, eller någon aspekt som du tycker jag har missat?

Tack!

Hör av dig om du har några frågor eller vill tillägga något.

INTERVJUGUIDE 2

Introduktion

* Presentera mig själv

* Informera om inspelningen (att den sparas till betyget är satt och att vi därefter makulerar).

* Informera om att man får avbryta när man vill.

* Informera om att deras namn inte blir namngivet i texten. Men att bibliotekets namn kommer att stå.

* Informera: Vill de se den transkriberade intervjun för godkännande, så går det bra.

Informera om att arbetet ej gäller e-ljudböcker.

BAKGRUND

Vad arbetar du med?

(Följdfrågor: konkretisera, beskriv hur?)

Vad har du för erfarenheter av Elib/Axiell Media?

BYTE TILL OVERDRIVE

Varför bytte ni e-boksleverantör?

(Eventuella följdfrågor: Finns det något underlag? Vem fattade beslutet?)

Var det några svårigheter under själva bytet från en leverantör till en annan?

Vad för konsekvenser kan du se av det här bytet?

ATTITYDER – (bibliotekarier och användare)

Hur har responsen från användarna varit efter på appen Libby?

-Och responsen från bibliotekarierna?

Hur resonerar du kring att låntagarna använder tjänster från en extern aktör som

Overdrive eller Adobe Digital Edition om man vill läsa e-böcker på sin dator?

Diskuterar ni e-böckernas roll på biblioteken vad det gäller kostnader, modeller och utbud etcetera?

Hur upplever du förhållandet mellan biblioteken, leverantörer och förlagen vad det gäller e-böcker?

HINDER/MÖJLIGHETER

Hur tycker du att förutsättningarna för e-böckernas utvecklingsmöjligheter ser ut på folkbiblioteket idag?

Vilka eventuella förändringar skulle du vilja se för att främja utvecklingen?

Jobbar ni på att inkludera fler användargrupper? På vilket sätt?

FRAMTIDEN

Vad har ni för planer för e-böckerna på biblioteket framöver? Både på kort och lång sikt?

AVRUNDNING

Har du något du vill tillägga som du inte har fått sagt?

Tack!

-Hör av dig om du har frågor eller vill tillägga något.